

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาคู โดยใช้รูปแบบสวิปปาเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นความหลากหลายทางชีวภาพ เรื่องผีเสื้อในตำบลป่าเต็ง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ผู้วิจัยได้มีการศึกษาจากเอกสาร ตำรา แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร ผู้วิจัยได้แบ่งเนื้อหาสาระ และนำเสนอตามลำดับดังนี้

1. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ประกอบด้วย ความหมายของหลักสูตร องค์ประกอบของหลักสูตร ความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตร หลักสูตรท้องถิ่น และขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร
3. รูปแบบการพัฒนาคู SWIPPA เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ประกอบด้วยความเป็นมา การพัฒนารูปแบบการพัฒนาคูและชุดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน การทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาคู SWIPPA และชุดการเรียนรู้ ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาคู SWIPPA และชุดการเรียนรู้ ข้อเสนอแนะ
4. การวิจัยแบบมีส่วนร่วม
5. สภาพและบริบทของโรงเรียนป่าเต็งวิทยา ประกอบด้วย ประวัติโรงเรียน สภาพทั่วไป ระบบนิเวศในตำบลป่าเต็ง วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ และ กลยุทธ์ระดับแผนงาน การจัดการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษาและหลักสูตรท้องถิ่น โรงเรียนป่าเต็งวิทยา
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยงานวิจัยภายในประเทศและต่างประเทศ

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545) กล่าวถึงความสำคัญของโลกยุคโลกาภิวัตน์ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของทุกประเทศ รวมทั้งประเทศไทยด้วย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาของชาติ ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศ เพื่อสร้างคนไทยให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพพร้อมที่จะแข่งขันและร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ในเวทีโลก ตลอดระยะเวลากว่า 10 ปี ในการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น

พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และหลักสูตรมัธยมศึกษา ตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มีข้อจำกัดอยู่หลายประการ อาทิ ไม่สามารถสะท้อนสภาพความต้องการที่แท้จริงของสถานศึกษาและท้องถิ่น ไม่สามารถสร้างพื้นฐานในการคิด สร้างวิธีการเรียนรู้ ให้คนไทย มีทักษะในการจัดการและทักษะในการดำเนินชีวิต

นอกจากนี้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ยังกล่าวว่าหลักสูตรที่ใช้ อยู่ก่อน พ.ศ. 2544 ไม่มีความทันสมัยต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ไม่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ผู้เรียนเรียนแต่องค์ความรู้ขาดการเชื่อมโยงกับสิ่งที่มีอยู่จริงในชีวิตประจำวัน

การจัดการศึกษาของประเทศจึงมุ่งเน้นความสำคัญทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรมกระบวนการเรียนรู้ และความรับผิดชอบต่อสังคม โดยยึดหลักผู้เรียนสำคัญที่สุด มีความสามารถ เรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ความรู้และทักษะ ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา ความรู้และทักษะ ในการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข

การจัดการเรียนรู้นั้น ครูจะต้องพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายแตกต่างกันตาม สภาพของเนื้อหาและตัวผู้เรียน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงต้องยึดตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนทุกคนมีศักยภาพในการเรียนที่แตกต่างกันจึงขึ้นอยู่กับกลวิธี ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูในลักษณะขององค์รวมหรือบูรณาการไม่มีความแตกแยก เป็นรายวิชาเหมือนในอดีต แต่ครูจะต้องนำความสัมพันธ์ระหว่างวิชาต่างๆ มาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ในลักษณะบูรณาการ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สมเจตนารมณ์ของจุดหมายและหลักการในหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 24 ได้กำหนดแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
2. ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้ มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา
3. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

4. จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอิงพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียน การสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ

6. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

จากการจัดกระบวนการเรียนรู้ ทั้ง 6 ประการ ดังกล่าว เป็นการเน้นความสำคัญของผู้เรียน คือ เน้นบทบาทของผู้เรียนที่ต้องมีส่วนร่วมและได้รับการส่งเสริม จึงเห็นได้ว่าเป็นการดำเนินการที่ใช้ผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดกิจกรรมโดยปัจจัยอื่นเป็นตัวเสริมหรือสนับสนุน

โดยหลักการและจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เน้นการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ เน้นความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล เป็นการศึกษาเพื่อปวงชนที่ทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและต่อเนื่องตลอดชีวิต ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองโดยถือว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และศักยภาพ โดยมีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา การจัดการเรียนรู้ และจัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์ และมีจุดหมายให้ผู้เรียน มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญญา และทักษะในการดำเนินชีวิต

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ความหมายของหลักสูตร

นักวิชาการได้ให้ความหมายเกี่ยวกับหลักสูตรไว้ดังนี้

บินและคนอื่นๆ (Beane et al., 1986: 34-35 อ้างถึงใน สุธี วรประดิษฐ์ [watthm](#)) สรุปความหมายของหลักสูตรไว้โดยใช้เกณฑ์เป็นรูปธรรม (Concrete) ไปสู่นามธรรม (Abstract) และจากการยึดโรงเรียนเป็นศูนย์กลาง (School-centered) ไปสู่การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner-centered) โดยได้อธิบายไว้ดังนี้ 1) หลักสูตรคือ ผลผลิตที่เกิดขึ้นจากกระบวนการจัดการศึกษา 2) หลักสูตรคือ โครงการหรือแผนในการจัดการศึกษา 3) หลักสูตรคือ การเรียนรู้ที่กำหนดไว้อย่างมีความหมาย 4) หลักสูตรคือ ประสบการณ์ของผู้เรียน

ทาบ (Taba, 1962 : อ้างถึงใน สุนันทา นศิริภักดิ์, 2537) หลักสูตร หมายถึง ประสบการณ์ทุกอย่างที่โรงเรียนจัดให้แก่ นักเรียน เพื่อให้ นักเรียนมีคุณลักษณะที่เหมาะสมในการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบันอย่างมีความสุข

คาร์เตอร์ วี กูด (Carter v Good อ้างถึงใน บุญมี เฌรยอค, ม.ป.ป. : 3) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ 2 ประการ ดังนี้

1. หลักสูตรหมายถึง เนื้อหาวิชาที่จัดไว้เป็นระบบให้ผู้เรียนได้ศึกษา เพื่อให้สำเร็จหรือรับประกาศนียบัตรในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง เช่น หลักสูตรสังคมศึกษา หลักสูตรพลศึกษา ความหมายนี้หมายถึงหลักสูตรรายวิชา

2. หลักสูตรหมายถึง โปรแกรมทั่วไป หรือโปรแกรมเฉพาะที่ทางโรงเรียนกำหนดให้ผู้เรียนเพื่อรับประกาศนียบัตร เพื่อให้สามารถเข้าเรียนต่อในทางอาชีพต่อไป ความหมายในข้อนี้หมายถึงหลักสูตรทั้งฉบับ รวมทุกวิชาเข้าด้วยกัน

เซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Salor & Alexander, 1974 : 6) ให้ความหมายว่า หลักสูตร หมายถึง กลุ่มของความตั้งใจเกี่ยวกับโอกาสในการจัดให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาร่วมกับผู้อื่นและสิ่งอื่นๆ ในระยะเวลาและเนื้อหาที่จัดไว้

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 107) ให้ความหมายว่าหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง มวลประสบการณ์ที่สถานศึกษาหรือหน่วยงานและบุคคลในท้องถิ่นจัดให้แก่ผู้เรียนตามสภาพและความต้องการของท้องถิ่นนั้นๆ

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า หลักสูตรหมายถึง บรรดาสาระหรือประสบการณ์ต่างๆ ที่โรงเรียน สถาบัน หรือองค์กรทางการศึกษาจัดให้ผู้เรียนตามวัยและความต้องการของสังคมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุขในสังคม

องค์ประกอบของหลักสูตร

หลักสูตรจะต้องมีรายละเอียดที่จำเป็น ซึ่งจะสื่อให้ผู้อื่นเข้าใจและนำไปใช้ได้จากการศึกษาเอกสารพบว่าองค์ประกอบที่จำเป็นของหลักสูตรได้มีผู้กล่าวถึงไว้ดังนี้

ไทเลอร์ (Tyler, 1950 : 1) ให้ความเห็นว่าหลักสูตรประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ

1. จุดประสงค์
2. การคัดเลือกเนื้อหาสาระ
3. การจัดเนื้อหาสาระและประสบการณ์
4. การประเมินผล

ทาบ (Taba 1962 : 422) ให้ความเห็นว่า หลักสูตรประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ

1. วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา
2. เนื้อหาของหลักสูตร
3. กระบวนการเรียนการสอน

โบเชมพ์ (Beauchamp, 1975 : 107–109) ให้ความเห็นว่าหลักสูตรประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ

คือ

1. เนื้อหาสาระและวิธีการจัด
2. จุดมุ่งหมายทั่วไปและจุดมุ่งหมายเฉพาะ
3. แนวการนำหลักสูตรไปใช้สอน
4. การประเมินผล

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าหลักสูตร ประกอบด้วย

1. เหตุผลและความจำเป็นของหลักสูตร
2. จุดประสงค์เฉพาะของหลักสูตร
3. การคัดเลือกเนื้อหาสาระ
4. การจัดเนื้อหาและประสบการณ์
5. การเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
6. การประเมินผล

ความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตร

ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นความหลากหลายทางชีวภาพ เรื่องผีเสื้อในตำบลป่าเต็ง อำเภอกำแพงแสน จังหวัดเพชรบุรี ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร ของนักการศึกษาและผู้ศึกษาวิจัยหลายท่าน ดังต่อไปนี้

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 109–110) ได้กล่าวถึงเหตุผลและความจำเป็นในการพัฒนา หลักสูตรระดับท้องถิ่นไว้หลายประการ ซึ่งขณะนั้น (ก่อน พ.ศ.2539) การศึกษาของเราใช้หลักสูตรเดียว ของกรมวิชาการทั่วทั้งประเทศ สำหรับขณะนี้ (พ.ศ. 2545) ขอนำเหตุผลมาแสดงเพียง 2 ประการ คือ ประการหนึ่ง การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีผลกระทบโดยตรงต่อธรรมชาติและ การดำเนินชีวิตของคนไทยทั้งเมืองและชนบท จึงต้องมีหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อปรับสภาพของผู้เรียนให้สามารถรับกับการเปลี่ยนแปลงทั้งหลายได้ เพื่อความสามารถ ในการดำเนินชีวิตอยู่ในท้องถิ่นได้อย่างเป็นสุข อีกประการหนึ่งคือการเรียนรู้ที่ดีควรจะเรียนรู้เรื่อง ใกล้ตัว การเรียนรู้จึงจะมีความหมายกับผู้เรียน จึงต้องมีหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงตามสภาพปัญหา

สุดท้ายใจ ชาญณรงค์ (2540 : 17) มีความเห็นว่า ควรมีการพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนนำความรู้และประสบการณ์ไปใช้ได้จริงในชีวิตพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 9 กำหนดให้การจัดหลักสูตรและกระบวนการจัดการศึกษาให้เกิดจากการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชนและองค์กรต่างๆ ในท้องถิ่นใน มาตรา 9 (6) จะทำให้ได้หลักสูตรที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงและการแก้ปัญหาของตนและท้องถิ่น

นาคยา ปิณฑนันทน์ มุรุส จงชัยกิจ และศิริรัตน์ นิละคุปต์ (2542 : 36) ได้กล่าวถึงความคิดเห็นของเกลธอน (Glatthorn 1987) ว่าหลักสูตรระดับการสอน (Taught Curriculum) หมายถึงหลักสูตรที่ครูนำไปใช้จัดการเรียนการสอนจริงในชั้นเรียน ซึ่งควรเป็นหลักสูตรที่คณะของครูผู้สอนจัดทำขึ้นมาใช้เอง เพราะจะเป็นการสื่อสารให้ทราบว่า ครูรู้ว่าจะสอนอะไร สอนอย่างไร ใช้สื่อการสอนอะไร และประเมินผลอย่างไร และจะเป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการ ปรัชญา ปณิธานของโรงเรียนและท้องถิ่น สามารถสร้างความมั่นใจได้ว่าผู้เรียนทุกคนมีโอกาสที่จะได้รับ การเรียนรู้ตามมาตรฐานที่ได้วางไว้ ด้วยการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะของเขา

จากความหมายและความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรที่กล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าการพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การออกแบบและจัดทำหลักสูตรขึ้นมาเพื่อให้มีความเหมาะสมกับวิถีชีวิต และปัญหาของผู้เรียนและสังคม

หลักสูตรท้องถิ่น

หลักสูตรท้องถิ่นเป็น หลักสูตรที่กำหนดให้ผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานได้เรียนรู้เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่ในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ประเพณีและวัฒนธรรม ตลอดจนอาชีพและภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งในด้านทฤษฎีและปฏิบัติ ในห้องเรียนและนอกห้องเรียน (วิรุณช ปิณฑนันทน์, 2543 : 19) และเนื่องจากสภาพสังคมและเศรษฐกิจในแต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างกัน ดังนั้น หลักสูตรท้องถิ่นของแต่ละที่จึงแตกต่างกันและเหมาะสมกับท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งโดยเฉพาะ การพัฒนาหลักสูตรสำหรับท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยบางประการเป็นตัวกำหนด เช่น สภาพทางภูมิศาสตร์ซึ่งเป็นที่ตั้ง ซึ่งอาจใช้ในการแบ่งเขตการจัดการศึกษาและความแตกต่างกันของสภาพวัฒนธรรม สังคมและเศรษฐกิจของกลุ่มคนในแต่ละพื้นที่ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

เนื่องจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดทำขึ้นโดย กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้รับการพัฒนาขึ้นนั้น ถือเป็นหลักสูตรแกนกลาง ที่เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนทั่วทุกภูมิภาคในประเทศไทย โดยมีเป้าหมายสุดท้าย คือ การให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติ หรือมีคุณลักษณะร่วมบางประการที่เหมือนกัน แต่อย่างไรก็ตามในสภาพความเป็นจริง พื้นฐานทางด้านวัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจในประเทศไทยย่อมมีความหลากหลายแตกต่างกัน

ออกไปในแต่ละพื้นที่ ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนให้กับกลุ่มผู้เรียนที่อยู่ในพื้นที่ที่มีปัจจัยพื้นฐานแตกต่างกัน โดยใช้หลักสูตรกลางเพียงอย่างเดียว จึงเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมยิ่ง ถึงแม้ภาพรวมของวัฒนธรรมในสังคมไทย จะมีลักษณะร่วมที่เหมือนกันแต่หากพิจารณาภาพย่อยแล้วจะพบกับวัฒนธรรมและสังคมท้องถิ่นที่มีลักษณะเด่นเฉพาะตัวกระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย ดังนั้นการไม่นำวัฒนธรรมและสภาพสังคมและเศรษฐกิจและภูมิปัญญาท้องถิ่นมากำหนดไว้ในหลักสูตรจึงเป็นการจัดการศึกษาที่ละเลยความเป็นไทย ทำให้คนไทยขาดความรู้เกี่ยวกับตนเองและองค์ความรู้ที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้

นอกจากนี้ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพโดยเป็นไปตามทิศทางการพัฒนาประเทศนั้นก็ควรมีจุดเน้นที่ต่างกันออกไปในแต่ละพื้นที่ เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจของไทยอยู่บนฐานของอาชีพเกษตรกรรม แต่การศึกษาไทยที่ผ่านมาจะเน้นการผลิตคนให้มีศักยภาพเพียงพอสำหรับการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมและการให้บริการ ทั้งที่ในสภาพความเป็นจริงแต่ละพื้นที่เรายังต้องการผู้ที่มีความรู้ความสามารถมีความแตกต่างกันในการพัฒนาอาชีพของคนไทยในด้าน การทำนา ทำสวนยาง สวนปาล์ม สวนผลไม้ ทำการประมง เลี้ยงสัตว์ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพพื้นฐานที่เพียงพอสำหรับนำไปเป็นต้นทุนสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจในแต่ละลักษณะท้องถิ่น

กล่าวโดยสรุป ความจำเป็นของการมีหลักสูตรท้องถิ่นก็เนื่องจากหลักสูตรแกนกลางซึ่งเป็นหลักสูตรระดับชาติ ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง อันเนื่องมาจากความต้องการของแต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างกัน จึงต้องมีการนำหลักสูตรระดับชาติมาปรับให้เหมาะสมกับแต่ละท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของโบเชมพ์ (Beauchamp, 1968 : 212) ที่กล่าวว่า โรงเรียนแต่ละแห่งมีหน้าที่จัดการศึกษาให้เหมาะสมกับชุมชนนั้นๆ เพราะชุมชนแต่ละชุมชนมีสภาพปัญหาและความต้องการแตกต่างกัน ท้องถิ่นควรต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของ ตนเอง

หลักสูตรท้องถิ่นมีจุดเน้น 3 ประการ คือ

1. เนื้อหาสาระอันเป็นเรื่องราวของท้องถิ่นและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะกำหนดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ควรเจาะลึกและมากพอที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ จนสามารถแก้ไขปัญหาและพัฒนาความเป็นอยู่ สุขภาพอนามัย เศรษฐกิจและสังคมของตนเองและท้องถิ่นให้ดีขึ้นได้ ทั้งช่วยให้มีความรักถิ่น ไม่คิดอพยพหลบหนีไปจากท้องถิ่นบ้านเกิดของตน

2. กระบวนการเรียนการสอน ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนออกไปเรียนรู้ชีวิตจริงในท้องถิ่น เพื่อให้มีประสบการณ์ตรง ได้พบเห็น ได้กระทำจริง และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

3. กระบวนการเรียนการสอนมุ่งใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเข้ามาช่วยอย่างใกล้ชิด เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ (ดิน แหล่งน้ำ ป่าไม้) ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น (โรงงาน สถานประกอบการ)

ทรัพยากรมนุษย์ (วิทยากร ผู้ประกอบอาชีพต่างๆ) ตลอดจนกิจกรรม โครงการตามแผนพัฒนาท้องถิ่นด้วย
ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร

1. ลักษณะสำคัญและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

การจัดการศึกษาต้องคำนึงถึงท้องถิ่น โดยให้ท้องถิ่นเข้ามาร่วมรับรู้ และรับผิดชอบต่อการพัฒนาท้องถิ่นของเขาเอง ลักษณะสำคัญของหลักสูตรท้องถิ่นมีอยู่หลายประการคือ (พนอม แก้วกำเนิด, 2534 : 34-35)

1. หลักสูตรที่สอดคล้องกับคำอธิบายหรือสอดคล้องกับโครงสร้างรายวิชาบังคับเลือก หรือเลือกเสรี
2. มีเนื้อหาสอดคล้องและเป็นไปตามสภาพชีวิต เศรษฐกิจและสังคมของแต่ละท้องถิ่น โดยเฉพาะ
3. มีวัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระชี้ให้เห็นถึงปัญหาและความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง และประชาชนในแต่ละท้องถิ่น
4. มีเนื้อหาสาระสัมพันธ์สอดคล้องกับทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น ทรัพยากรมนุษย์ แผน และแนวโน้มของการพัฒนาท้องถิ่น
5. มีวัตถุประสงค์มุ่งเน้นให้นักเรียนได้ใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเป็นฐานในการพัฒนาชีวิต เศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น
6. มีวัตถุประสงค์และเนื้อหาสาระสนองความต้องการของนักเรียนเฉพาะกลุ่ม โดยเฉพาะในการส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการและอาชีพ
7. มีวัตถุประสงค์ให้นักเรียนรู้จักสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นของตนเอง รักท้องถิ่น และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น

2. การดำเนินงาน

ผู้วิจัยได้ศึกษาขั้นตอนการดำเนินงาน ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น มีการดำเนินงานของส่วนกลาง การดำเนินการระดับพื้นที่การศึกษา และการดำเนินงานระดับสถานศึกษาดังต่อไปนี้

การดำเนินงานของส่วนกลาง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานให้การส่งเสริมสนับสนุนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่น โดยทำหน้าที่เป็นศูนย์ประสานงานข้อมูล เครือข่ายสารสนเทศ สนับสนุนการนำเทคโนโลยีสารสนเทศไปใช้ในการเรียนการสอน ส่งเสริมการนิเทศ การบริหาร การจัดการศึกษา สถานศึกษานำไปใช้เป็นแนวทางจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นอย่างเหมาะสม

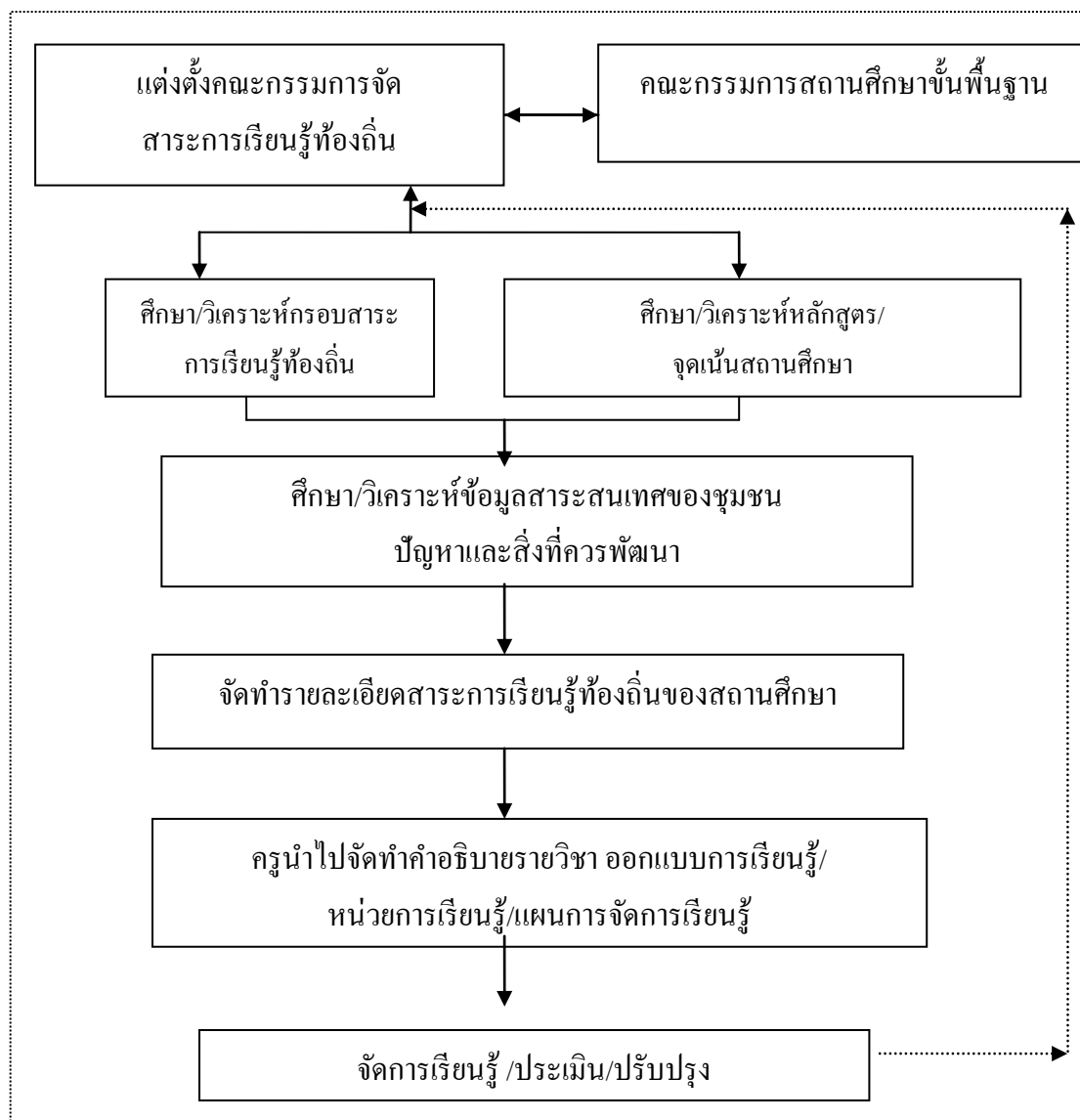
การดำเนินการระดับพื้นที่การศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีหน้าที่จัดทำ “กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น” ในระดับเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อให้สถานศึกษานำไปจัดทำรายละเอียดของเนื้อหาองค์ความรู้เกี่ยวกับสภาพของสถานศึกษาและนำไปสู่การปฏิบัติจริง

การดำเนินงานระดับสถานศึกษา

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานระดับปฏิบัติการที่จะต้องนำกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นผู้จัดทำไปสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเอง เกิดความรัก ความผูกพัน และมีความภาคภูมิใจในท้องถิ่น สถานศึกษาจึงต้องนำกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นมาจัดทำรายละเอียดของเนื้อหาองค์ความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาและสภาพของชุมชนนั้นๆ ในรูปของการจัดทำเป็นรายวิชาทั้งพื้นฐาน และเพิ่มเติม กิจกรรม หรือสื่อการเรียนรู้

ภาพที่ 2.1 แสดงแนวทางการดำเนินงานจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นระดับสถานศึกษา

(สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 2, 2549 : 43)

3. แนวทางในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการวางแผน และแนวปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากแนวคิด ทฤษฎี ของนักวิชาการต่างๆ ดังนี้

เซย์เลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor & Alexander, 1974 : 7) กล่าวถึงหลักการวางแผน พัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

1. หลักสูตรต้องคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ดังนี้
 - 1.1 ทิศทางการพัฒนาสังคม และความต้องการของผู้เรียน
 - 1.2 ปรัชญาการศึกษา และแนวปฏิบัติที่สอดคล้อง
 - 1.3 ธรรมชาติการศึกษา และแนวปฏิบัติที่สอดคล้อง
 - 1.4 ทักษะและกระบวนการเรียนรู้
2. บุคลากรในการวางแผนพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย
 - 2.1 นักการศึกษาทุกระดับ
 - 2.2 ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษา
3. การเลือกใช้หลักสูตร
 - 3.1 คัดเลือกเนื้อหาสาระ และแบบเรียน
 - 3.2 กำหนดระบบการเรียนการสอน
 - 3.3 สื่อ อุปกรณ์ เทคโนโลยีการศึกษา

4. การวางแผนจัดทำหลักสูตร บุคคลที่มีหน้าที่วางแผนหลักสูตรต้องร่วมมือกันจัดทำหลักสูตรตามขั้นตอนอย่างละเอียด สามารถตรวจสอบแต่ละขั้นว่าเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ หากมีปัญหาที่สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ การกำหนดแผนการเรียนการสอนในหลักสูตร จะช่วยให้ทราบว่า จะต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการกำหนดสื่อการเรียนการสอน และประเมินผล มากน้อยเพียงไรและอย่างไร เพื่อให้เหมาะสมกับกระบวนการเรียนรู้ทั้งรายกลุ่ม และรายบุคคล

นอกจากนี้ เซย์เลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor & Alexander, 1974 : 44 – 45) ยังได้เสนอข้อคิดในการวางแผนพัฒนาหลักสูตรไว้เพิ่มเติมอีกดังนี้

1. เนื้อหาสาระสำคัญของหลักสูตรครอบคลุมกระบวนการพัฒนาผู้เรียนระหว่างการศึกษาหรือไม่
2. กำหนดจุดมุ่งหมายอย่างชัดเจน เข้าใจง่าย สามารถนำไปใช้ได้จริงหรือไม่ สามารถขยาย ตัดต่อ เพิ่มเติมจุดมุ่งหมายตามที่ต้องการหรือไม่
3. ผู้เรียนมีโอกาสก้าวหน้า และมีอิสระที่จะเลือกกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตามความสามารถ ความสนใจ ตามแนวทางของตนได้หรือไม่
4. นักเรียน และครู เข้าใจตรงกันเกี่ยวกับแผนการเรียนต่างๆ ในหลักสูตร และนักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนการเรียนนั้นๆ หรือไม่
5. ผู้เรียนมีโอกาสที่จะเรียนเพื่อบรรลุถึงจุดมุ่งหมายนั้น และมีการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างจุดมุ่งหมายกับกระบวนการเรียนการสอนหรือไม่

6. มีรูปแบบการเรียนการสอนชัดเจนในแต่ละขอบเขตของจุดมุ่งหมาย ผู้เรียนมีโอกาสเลือกแนวทางการเรียนรู้ รูปแบบอื่นๆ นำไปใช้ได้จริงหรือไม่

7. มีแผนการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับผู้เรียนและชุมชนหรือไม่

8. ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาหลักสูตรหรือไม่

9. แผนงานของหลักสูตรสอดคล้องสัมพันธ์กับการเรียนการสอน การวัดผล จุดมุ่งหมาย และโอกาสทางการเรียนที่กำหนดไว้หรือไม่

10. บุคลากรที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลแผนการต่างๆ เพื่อปรับปรุงแผนอื่นๆ หรือไม่

11. นักเรียน ผู้ปกครอง และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องเข้าใจแผนการและส่วนประกอบต่างๆ ของหลักสูตรหรือไม่

12. มีคณะกรรมการวัดและประเมินผล หรือบุคคลรับผิดชอบในการพิจารณาปัญหา หรือรวบรวมปัญหา รวมทั้งการประสานงานกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนางาน อย่างเป็นระบบหรือไม่

13. แผนการอื่นๆ ใช้วัสดุอุปกรณ์ในชุมชนอย่างกว้างขวางทั่วถึงและคุ้มค่าประโยชน์หรือไม่

14. แผนงานของหลักสูตรยืดหยุ่นตามโอกาสของการเรียน วิธีการเรียนการสอน ตลอดจนการรับฟังความคิดเห็นของครูและนักเรียนหรือไม่

กรมวิชาการ (2539 : 48 –63) ได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่นไว้ 5 ลักษณะ ดังนี้

1. ปรับรายละเอียดของเนื้อหา เป็นการพัฒนาหลักสูตรโดยสามารถลดหรือเพิ่มเติม รายละเอียดของเนื้อหาจากหัวข้อหรือขอบข่ายที่ระบุไว้ในคำอธิบายของทุกกลุ่มประสบการณ์หรือใน คำอธิบายรายวิชา วิชาบังคับ และวิชาเลือกเสรีทุกรายวิชา ทั้งนี้ต้องไม่ทำให้จุดประสงค์หัวข้อ หรือขอบข่ายเนื้อหา และคาบเวลาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแมบทเปลี่ยนแปลงไป

การพัฒนาหลักสูตรลักษณะนี้ สามารถจะกระทำได้กับทุกกลุ่มประสบการณ์ หรือทุกรายวิชา โดยมีขั้นตอนในการดำเนินงานดังนี้

1.1 ศึกษาวิเคราะห์จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม และคาบเวลา

1.2 กำหนดรายละเอียดของเนื้อหาที่จะเพิ่มหรือปรับ สำหรับนำมาให้เรียนรู้หรือฝึก ทักษะ โดยให้เป็นไปตามผลที่ได้จากการศึกษา วิเคราะห์

1.3 นำเอารายละเอียดที่ได้ตามข้อ 1.2 ไปปรับเข้าในโครงสร้างขอบข่ายของเนื้อหา ของกลุ่มประสบการณ์ / รายวิชาที่สอน แล้วนำไปจัดทำเป็นแผนการสอนต่อไป

1.4 พิจารณาปรับแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่ปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมหรือลดนั้นการปรับหรือเพิ่มรายละเอียดของเนื้อหา ท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้ทันทีถ้าผลการวิเคราะห์พบว่า เป้าหมายของการพัฒนานั้นมีปรากฏในจุดประสงค์การเรียนรู้ของกลุ่มประสบการณ์หรือรายวิชาแล้ว ท้องถิ่นสามารถจะปรับรายละเอียดของเนื้อหาให้สอดคล้องและเป็นไปตามแนวปฏิบัติที่เลือกนั้น

2. ปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม การพัฒนาหลักสูตรในลักษณะนี้สามารถกระทำได้ทุกกลุ่มประสบการณ์และทุกรายวิชา ด้วยการกำหนดรายละเอียดกิจกรรมที่ปฏิบัติในการเรียนการสอนของกลุ่มวิชา/รายวิชานั้นๆ จากกิจกรรมที่ระบุไว้ในคำอธิบาย/คำอธิบายรายวิชา ซึ่งรายละเอียดของกิจกรรมที่ปรับหรือจัดขึ้นจะปรากฏอยู่ในแผนการสอน และประการสำคัญที่สุดก็คือการพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นด้วยวิธีการปรับหรือจัดกิจกรรมเสริมนี้ จะต้องไม่ทำให้จุดประสงค์การเรียนรู้ และเวลาเรียน ตลอดจนเนื้อหาเปลี่ยนแปลงไปจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่บท

3. จัดทำคำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติม หรือสร้างรายวิชาเพิ่มเติมในประเภทวิชาเลือก

การพัฒนาหลักสูตรลักษณะนี้ เป็นการจัดทำคำอธิบาย หรือจัดทำรายวิชาขึ้นมาใหม่หลังจากที่ศึกษาแล้วพบว่า สิ่งที่จะมีการพัฒนานั้นไม่มีปรากฏในจุดประสงค์การเรียนรู้ของกลุ่มประสบการณ์หรือรายวิชา/กลุ่มวิชาใด ในหลักสูตรแม่บท

การพัฒนาหลักสูตรโดยการจัดทำคำอธิบายหรือจัดทำรายวิชาขึ้นมาใหม่นี้ควรดำเนินการในรูปแบบของคณะทำงาน โดยมีขั้นตอนการจัดทำดังนี้

3.1 ศึกษาจุดหมายของหลักสูตร จุดประสงค์ และโครงสร้างเนื้อหาของกลุ่มประสบการณ์/กลุ่มวิชา จากหลักสูตรแม่บท เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการพิจารณาจัดทำ

3.2 ศึกษาผลการวิเคราะห์สภาพที่ควรจะเป็นของการศึกษาที่สอดคล้องกับ ความเปลี่ยนแปลงของท้องถิ่น เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดจุดประสงค์และเนื้อหา

3.3 กำหนดจุดประสงค์ของเนื้อหาวิชา/รายวิชา โดย

3.3.1 วิเคราะห์จากปัญหา/ความต้องการของท้องถิ่นสำหรับกำหนดสภาพที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน โดยระบุปัญหา/ความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งได้แก่ สิ่งที่ต้องการให้รู้ พฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดและเงื่อนไขต่าง ๆ (ถ้ามี)

3.3.2 เขียนจุดประสงค์ให้ครอบคลุมกับสภาพที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน ทั้งสี่ด้าน (ความรู้ ทักษะ เจตคติ และกระบวนการ) รวมทั้งสอดคล้องกับจุดประสงค์ของกลุ่มวิชา/กลุ่มประสบการณ์ด้วย ซึ่งลักษณะของจุดประสงค์ที่ดีต้องบอกสภาพที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อเรียนจบรายวิชานั้น ไม่ใช่การดำเนินงานหรือกิจกรรม

3.4 กำหนดเนื้อหา โดยการวิเคราะห์จากจุดประสงค์ซึ่งระบุค่าหลักของจุดประสงค์รายวิชานั้น โดยจะประกอบด้วยส่วนที่เป็นความรู้ (สิ่งที่จะให้เรียนรู้/ศึกษา) และส่วนที่เป็นทักษะ (สิ่งที่ต้องการให้ฝึก) เนื้อหาที่กำหนดนี้จะต้อง

3.4.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชา

3.4.2 ประกอบด้วยส่วนที่เป็นความรู้และทักษะ

3.4.3 เหมาะสมกับวัยและพื้นความรู้ของผู้เรียน

3.4.4 เหมาะสมกับคาบเวลา

3.4.5 ไม่ขัดต่อความมั่นคงของชาติ ระบบการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดี

3.5 กำหนดคาบเวลาเรียนสำหรับคำอธิบายหรือรายวิชาที่จัดทำขึ้นมาใหม่ ในการกำหนดคาบเวลานี้ ในระดับมัธยมศึกษา ถ้ารายวิชาที่จัดทำกำหนดให้เป็นรายวิชาบังคับเลือก คาบเวลาเรียนที่กำหนดจะต้องเป็นไปตามที่ระบุไว้ในโครงสร้างของหลักสูตร ถ้าเป็นรายวิชาเลือกเสรี สามารถกำหนดตามความเหมาะสมกับจุดประสงค์และเนื้อหาที่กำหนดให้เรียน แต่ควรให้สัมพันธ์กับ โครงสร้างของกลุ่มวิชาที่เป็นอยู่เดิมด้วยในกรณีที่มีเนื้อหามากก็อาจจัดทำเป็นหลายรายวิชาได้

3.6 เขียนคำอธิบาย/เนื้อหาของรายวิชาให้เป็นไปตามรูปแบบที่กำหนดไว้ใน หลักสูตรแม่บท โดยระบุแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เนื้อหา และจุดประสงค์การเรียนรู้ ของวิชา

3.7 จัดทำเอกสารชี้แจงรายละเอียดประกอบการจัดทำเนื้อหาวิชาหรือรายวิชาที่ จัดขึ้นใหม่ รายละเอียดเนื้อหาประกอบด้วย

3.7.1 เหตุผลความจำเป็น

3.7.2 จุดประสงค์ (ของเนื้อหาวิชา/รายวิชาที่จัดทำ)

3.7.3 ขอบข่ายเนื้อหา

3.7.4 แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

3.7.5 สื่อการเรียนการสอน

3.7.6 แนวการวัดผลประเมินผล

3.8 ในการเสนอขออนุมัติให้ส่งเอกสารในข้อ 3.6 – 3.7 ให้แก่หน่วยงานที่ทำหน้าที่ พิจารณานุมัติ และเมื่อกระทรวงศึกษาธิการประกาศให้ใช้คำอธิบาย/อธิบายรายวิชาดังกล่าวแล้ว จึงนำเอาคำอธิบายหรือรายวิชาดังกล่าวมาจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ซึ่งคำอธิบายหรือรายวิชาที่ ทำขึ้นมาใหม่จะต้องไม่เป็นเนื้อหาหรือรายวิชาที่ซ้ำซ้อนกับเนื้อหา/รายวิชาที่มีอยู่แล้วในหลักสูตร แม่บท ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มประสบการณ์ / กลุ่มวิชาเดียวกัน หรือต่างกลุ่มกัน

สำหรับเกณฑ์ที่จะใช้ในการพิจารณาอนุมัติคำอธิบาย / คำอธิบายรายวิชาที่จัดทำ
จะประกอบด้วยเกณฑ์ต่างๆ ดังนี้คือ

3.8.1 สอนและสอดคล้องกับหลักการ จุดหมาย และโครงสร้างของหลักสูตร
แม่บท

3.8.2 เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างความรู้ในแต่ละกลุ่มประสบการณ์
หรือกลุ่มวิชาตามที่โครงสร้างหลักสูตรทั้ง 3 ระดับ กำหนดไว้

3.8.3 สอดคล้องและสนองต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม และความต้องการของ
ท้องถิ่นอย่างแท้จริง

3.8.4 มีความสมบูรณ์และความพร้อมเพียงที่จะนำไปใช้ในการจัดการเรียน
การสอน ทั้งในด้านปัจจัย กระบวนการ ผลผลิต และผลกระทบ

3.8.5 เป็นผลผลิตจากการนำข้อมูลในระดับท้องถิ่นมาพัฒนาการเรียนการสอน
ทั้งในด้านหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน และเทคนิควิธีการสอน

3.8.6 ไม่เป็นรายวิชา/เนื้อหาที่ซ้ำซ้อนกับรายวิชาหรือเนื้อหาวิชาที่มีในหลักสูตร
แม่บท

3.8.7 ไม่มีเนื้อหาที่กล่าวโดยตรงหรือพาดพิงในลักษณะที่ลบหลู่สถาบันชาติ
ศาสนา พระมหากษัตริย์ ไม่ขัดต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ไม่ขัดกับหลักศีลธรรมอันดี
และไม่กระทบกระเทือนกับความมั่นคงของประเทศ

3.8.8 มีรูปแบบและวิธีการเขียนสอดคล้องและเป็นไปตามที่หลักสูตรของ
กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

4. จัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นใหม่ เป็นการพัฒนาหลักสูตรโดยการจัดทำหนังสือ
คู่มือครู หนังสือเสริมประสบการณ์ แบบฝึกหัดหรือเอกสารประกอบการเรียนการสอนอื่น ๆ ที่นำมาใช้
ในการจัดการเรียนการสอน ในรายวิชาต่าง ๆ ขึ้นใหม่ให้เหมาะสมสอดคล้องกับจุดประสงค์เนื้อหาและ
สภาพของท้องถิ่น ทั้งนี้สื่อการเรียนการสอนที่ท้องถิ่นจะพัฒนาขึ้นมาใหม่นี้อาจใช้คำอธิบายรายวิชา
ที่มีอยู่แล้ว หรือเพิ่มเติมขึ้นมาใหม่ได้เพื่อให้สื่อที่จะพัฒนาขึ้นมามีคุณภาพในการดำเนินงาน
ควรกระทำในรูปของคณะกรรมการซึ่งจะมีขั้นตอนการทำงานดังนี้

4.1 ขึ้นเตรียมการ

4.1.1 วิเคราะห์จุดประสงค์ของหลักสูตร

4.1.2 วิเคราะห์ขอบเขตของเนื้อหาสาระ

4.1.3 พิจารณาคาบเวลาเรียน

4.1.4 วิเคราะห์ความรู้ความสามารถของผู้เรียนข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้างต้น จะเป็นพื้นฐานในการดำเนินงานในขั้นต่อไป

4.2 ขั้ววางแผน

4.2.1 กำหนดจุดประสงค์ของสื่อการเรียน

4.2.2 กำหนดขอบเขต / หัวข้อของเนื้อหาสาระ

4.2.3 ทำเค้าโครงสร้าง (Outline) ของสื่อการเรียน

4.2.4 กำหนดแนวทางการเสนอเนื้อหาสาระ

4.2.5 เตรียมการเกี่ยวกับข้อมูลและแหล่งข้อมูลที่จะต้องใช้ในการยกวาง

ต้นฉบับ

4.3 ขั้วยกวางต้นฉบับสื่อการเรียน

4.3.1 ลงมือเขียนต้นฉบับครั้งที่ 1

4.3.2 ตรวจสอบต้นฉบับครั้งที่ 1 และปรับปรุง

4.3.3 ตรวจสอบต้นฉบับครั้งที่ 2 และปรับปรุง

4.4 ขั้วทดลองใช้ต้นฉบับ

4.4.1 ทดลองใช้ต้นฉบับกับตัวแทนผู้เรียน 1 คน หรือหลายคนแล้วปรับปรุง

4.4.2 ทดลองใช้ต้นฉบับกับกลุ่มตัวแทนผู้เรียนตามสภาพการเรียนการสอน

แล้วปรับปรุง

4.5 จัดทำต้นฉบับสมบูรณ์

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีของนักวิชาการ ผู้วิจัยสามารถสรุปขั้นตอนในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาและวิเคราะห์แนวโน้มของการพัฒนาชุมชนหรือท้องถิ่น

การศึกษาและวิเคราะห์แนวโน้มของการพัฒนาชุมชนหรือท้องถิ่น เป็นการศึกษาสภาพที่จะเป็นไปหรือเกิดขึ้นของชุมชนที่ท้องถิ่นนั้นตั้งอยู่ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งแนวโน้มของการพัฒนานี้อาจเปลี่ยนแปลงเป็นระยะๆ แล้วแต่สภาพและสิ่งแวดล้อม ผลที่ได้จากการศึกษาแนวโน้มของการพัฒนา ช่วยทำให้ชุมชนหรือท้องถิ่นมองเห็นลู่ทางหรือแนวทางของการที่จะลงมือพัฒนาในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่สอดคล้องกับแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงนั้น ขณะเดียวกันผลจากการศึกษาก็ทำให้ท้องถิ่นทราบถึงข้อจำกัดต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน หรือสังคม อันอาจจะเป็นอุปสรรคของการพัฒนาเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับ สจัด อุทรานันท์ (2532 : 34-36) กล่าวว่า ในการพัฒนาหลักสูตร

ท้องถิ่นจะต้องมีการวิเคราะห์สภาพของท้องถิ่น โดยขั้นตอนของการวิเคราะห์เพื่อหาแนวโน้มของการพัฒนา

1.1 รวบรวมข้อมูลด้านต่างๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ประชากร สิ่งแวดล้อม การศึกษา ฯลฯ ของชุมชนจากแหล่งข้อมูล เช่น จากศูนย์สารสนเทศของหน่วยงานต่างๆ ข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิเป็นต้น

1.2 ศึกษา วิเคราะห์ และประมวลข้อมูลที่ได้ทั้งหมดให้เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ แล้วสรุปสภาพแนวโน้มของแต่ละด้านว่าเป็นอย่างไร และในแต่ละด้านนั้นมีสิ่งใดที่จัดว่าเป็นจุดเด่น และจุดด้อย

1.3 สรุปสภาพแนวโน้มของการพัฒนาว่าจะเป็นไปได้ในทิศทางใด พร้อมทั้งระบุโอกาส และข้อจำกัดที่มีอยู่ในชุมชน โดยอาศัยข้อมูลจากการวิเคราะห์ในข้อ 1.2 มาพิจารณาประกอบ

2. การศึกษาและวิเคราะห์ความต้องการของชุมชนหรือท้องถิ่น

การศึกษาและวิเคราะห์ความต้องการของชุมชนหรือท้องถิ่นเป็นการศึกษาหรือสำรวจความต้องการของชุมชนหรือท้องถิ่น ซึ่งได้แก่ ความต้องการของประชาชน พ่อค้า ข้าราชการ ผู้ปกครอง นักเรียน รวมทั้งบุคลากรในโรงเรียน ซึ่งอยู่ในชุมชนมีความต้องการให้ชุมชน หรือท้องถิ่นของตนเองเป็นอย่างไรในอนาคต ทั้งด้านการศึกษา เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ประชากร สิ่งแวดล้อม เป็นต้น โดยมี ขั้นตอนการศึกษาความต้องการของชุมชนหรือท้องถิ่นดังต่อไปนี้

2.1 กำหนดองค์ประกอบต่างๆ ที่จะศึกษา เช่น ด้านการศึกษา เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม เป็นต้น

2.2 กำหนดกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งได้แก่ ผู้ปกครอง ประชาชน นักเรียน เป็นต้น

2.3 กำหนดวิธีการ และเครื่องมือที่จะใช้ในการศึกษา เช่น วิธีการศึกษา ได้แก่ วิธีการทางตรง วิธีการทางอ้อม เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต ฯลฯ

2.4 สร้างเครื่องมือสำหรับศึกษาตามที่กำหนดไว้ในข้อ 3

2.5 เก็บรวบรวมข้อมูล

2.6 วิเคราะห์ข้อมูล

2.7 สรุปข้อมูลความต้องการของชุมชนหรือท้องถิ่น โดยจัดเรียงตามลำดับความต้องการจำเป็น หรือ ความสำคัญก็ได้

3. การศึกษาและวิเคราะห์สิ่งที่มีผลต่อการจัดการศึกษา

การศึกษาและวิเคราะห์สิ่งที่มีผลต่อการจัดการศึกษาเป็นการศึกษาสิ่งที่มีบทบาทหรือมีอิทธิพล หรือมีผลทำให้สถานศึกษาต้องนำไปกำหนดเป็นแนวปฏิบัติ เพื่อให้สอดคล้องกับสิ่งนั้น เช่น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ นโยบายของรัฐ หลักสูตร ปรัชญาของโรงเรียน สภาพแวดล้อม

ทางกายภาพ และขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น เป็นต้น โดยมีขั้นตอนการวิเคราะห์สิ่งที่มีผลกระทบต่อการจัดการศึกษาดังนี้

3.1 กำหนดสิ่งที่ถือว่ามีอิทธิพล หรือ เป็นเงื่อนไขที่ทำให้สถานศึกษาต้องการจัดการศึกษาให้เป็นไปหรือสอดคล้องกับสิ่งนั้น

3.2 ศึกษาข้อมูลตามที่กำหนดในข้อ 1 อย่างละเอียด แล้ววิเคราะห์และสรุปผลการศึกษาข้อมูลแต่ละอย่างว่า มีผลหรือเป็นเงื่อนไขทำให้สถานศึกษาต้องปฏิบัติหรือดำเนินงานในเรื่องใดบ้าง โดยจัดเรียงลำดับตามความจำเป็น

3.3 สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสรุปในข้อ 3.2 ว่ามีเรื่องใดที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นมากที่สุด ที่สถานศึกษาจะต้องดำเนินการภายในช่วงระยะเวลานั้นๆ แล้วนำมาเขียนกำหนดเป็นแนววิธีการดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษา โดยจัดเรียงตามลำดับความจำเป็นและความสำคัญ

ผลที่ได้จากการดำเนินงานตามขั้นตอนที่ 1-3 นี้ จะทำให้ท้องถิ่นทราบได้ว่าแนววิธีการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่ควรจะต้องดำเนินการนั้น มีอะไรบ้าง

4. การศึกษาและวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน

การศึกษาศักยภาพของโรงเรียน เป็นการศึกษาสภาพทั่วไปของโรงเรียนในด้านต่างๆ เช่น ด้านการบริหาร ด้านวิชาการ ด้านบุคลากร ด้านทรัพยากร และด้านวัสดุอุปกรณ์ ว่ามีความพร้อมหรือไม่เพียงใด ผลของการศึกษาตามขั้นตอนนี้ จะทำให้ทราบถึงความพร้อม จุดเด่น จุดด้อยของโรงเรียน ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงสิ่งที่เรียกว่าศักยภาพของโรงเรียน โดยมีขั้นตอนการวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียนดังนี้

4.1 ศึกษาสภาพของโรงเรียนด้านต่างๆ เช่น บุคลากร การบริหาร วัสดุอุปกรณ์ ความร่วมมือ ระหว่างบุคลากรในโรงเรียน ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หรือท้องถิ่น เป็นต้น

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลด้านต่างๆ ของโรงเรียนในแต่ละด้านว่ามีความพร้อมมากน้อยเพียงใด แล้วสรุปว่ามีอะไรที่ถือว่าเป็นจุดเด่น หรือจุดด้อย ของแต่ละด้านนั้น

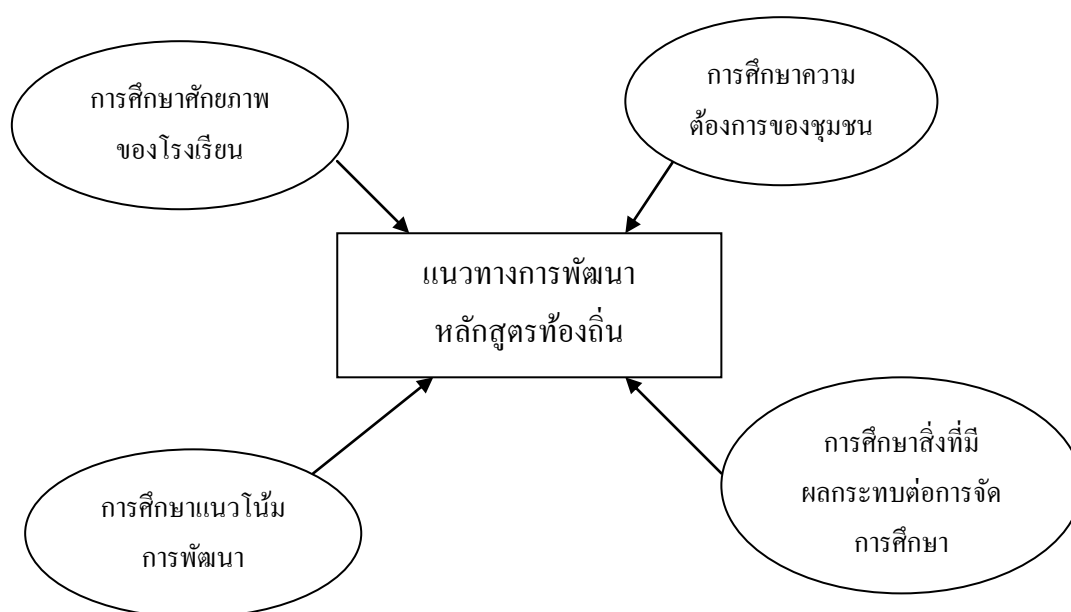
4.3 วิเคราะห์สรุปภาพรวมจากจุดเด่น จุดด้อยแต่ละด้านออกมาเป็นศักยภาพของโรงเรียน โดยจัดเรียงลำดับความสำคัญตามความพร้อมที่เป็นอยู่

อาจกล่าวได้ว่า จากภาพรวมที่ได้จะทำให้ทราบถึงศักยภาพของโรงเรียน ซึ่งต้องนำไปใช้เป็นองค์ประกอบหนึ่งของการพิจารณาตัดสินใจเลือกแนวปฏิบัติในการพัฒนา เพื่อให้สอดคล้องกับศักยภาพที่มีอยู่ อันจะมีผลช่วยทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และมีโอกาสสำเร็จสูง

5. นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้ง 4 ด้าน มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ อย่างเป็นระบบ เพื่อกำหนดเป็นแนวทางการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

การนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้ง 4 ด้าน มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อนำผลการวิเคราะห์ สังเคราะห์ มากำหนดเป็นเป้าหมายในการพัฒนาสถานศึกษาและใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยการนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล แนวโน้มของการพัฒนา การวิเคราะห์ความต้องการของชุมชน หรือท้องถิ่น การวิเคราะห์สิ่งที่มีผลกระทบต่อการจัดการศึกษา และการวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน ที่ได้ดำเนินการมาแล้ว มาวิเคราะห์สังเคราะห์อย่างเป็นระบบ เพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ดังภาพที่ 2.2

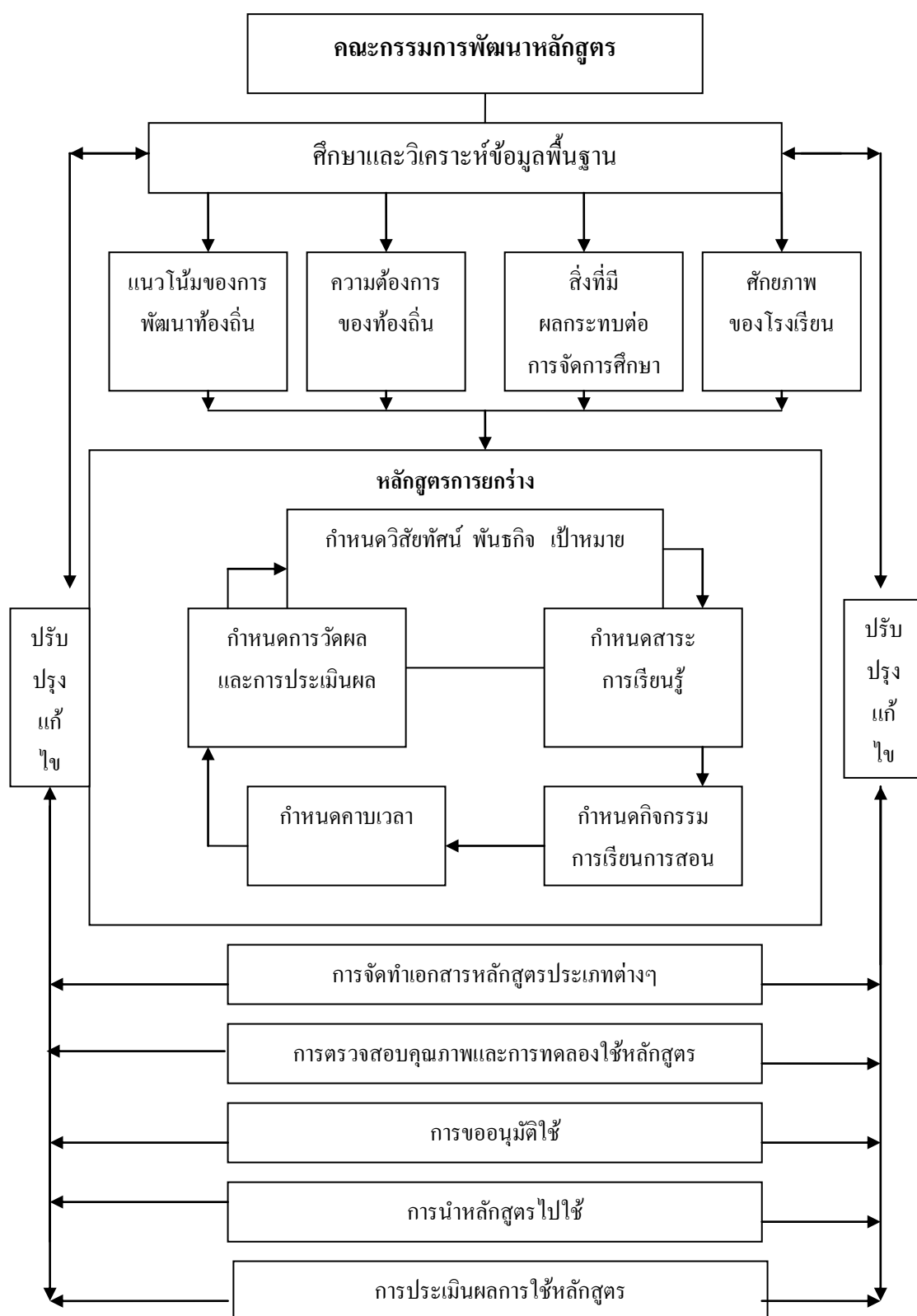
ภาพที่ 2.2 แสดงแนวทางการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

(นิภา เพชรสม และกาญจนา บุญส่ง, 2550 :18)

จากขั้นตอนการศึกษาแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สามารถเขียนเป็นภาพแสดงการดำเนินการได้ดังนี้

ภาพที่ 2.3 แสดงการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

4. การบริหารจัดการหลักสูตร

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2549 : 22 – 29) กล่าวถึงบทบาทของบุคลากร ภารกิจและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ไว้ดังนี้

หลักสูตรสถานศึกษาจะสัมฤทธิ์ผลตามจุดหมายของหลักสูตรมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับกระบวนการบริหารจัดการนำหลักสูตรไปใช้ ดังนั้น สถานศึกษาจึงมีความจำเป็นต้องมีการวางแผนบริหารจัดการหลักสูตร เพื่อช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้การนำหลักสูตรไปใช้บรรลุผลสูงสุด

การวางแผนบริหารจัดการหลักสูตรเป็นการกำหนดแผนปฏิบัติการ (Operation Plan) ที่เป็นรูปธรรมที่ช่วยให้ทราบแนวปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ที่สนับสนุนการใช้หลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการเพื่อให้สถานศึกษาสามารถระดมทรัพยากรในชุมชนทั้งทรัพยากรที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากรอื่น มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการจัดการศึกษา รวมทั้งเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้คณะกรรมการสถานศึกษา และการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุก รูปแบบ โดยใช้รูปแบบการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School – Based Management)

การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School – Based Management) เป็นการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาจากส่วนกลางหรือเขตพื้นที่การศึกษาไปยังสถานศึกษา ทำให้สถานศึกษามีอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบและมีความเป็นอิสระและคล่องในการบริหารจัดการในการตัดสินใจสั่งการเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา ทั้งด้านหลักสูตร การเงินงบประมาณ การบริหารบุคคล และการบริหารทั่วไปของสถานศึกษาเอง โดยมีคณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ตัวแทนครู ตัวแทนผู้ปกครอง องค์กรและชุมชน ร่วมกันบริหารจัดการสถานศึกษาให้สอดคล้องและตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ของผู้ปกครองและชุมชนมากที่สุด

การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน จะประสบความสำเร็จ คือการดำเนินการให้บุคลากรที่เป็นกรรมการสถานศึกษามีความรู้และทักษะในการบริหารจัดการ การประชาสัมพันธ์และการสื่อสารให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องได้รับรู้และเข้าใจตรงกัน การประสานงานรับการสนับสนุนจากรัฐและเขตพื้นที่การศึกษาเป็นไปด้วยดี ทั้งด้านงบประมาณ การช่วยเหลือด้านวิชาการ การบริหารและด้านอื่นๆ อย่างต่อเนื่องและเพียงพอ

กลยุทธ์สำคัญสำหรับการนำรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานให้ประสบความสำเร็จนั้น ควรให้ความสนใจและมีการดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้

1. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์แก่ผู้เกี่ยวข้องอย่างทั่วถึง
2. การกำหนดบทบาท หน้าที่ของกรรมการสถานศึกษาให้ชัดเจน
3. การสรรหา คัดเลือกคณะกรรมการสถานศึกษา ควรให้ได้คนมีความรู้ ความสามารถ

เสียสละและเป็นตัวแทนของกลุ่มต่างๆ อย่างแท้จริง

4. จัดการฝึกอบรม สัมมนาให้คณะกรรมการสถานศึกษา มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา และการดำเนินงานการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน
5. การสนับสนุนให้ครู อาจารย์ได้ปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษา อย่างใกล้ชิด
6. การจัดให้มีเครือข่ายคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ ร่วมกัน
7. จัดให้มีมาตรฐานงานของคณะกรรมการสถานศึกษา และกำกับดูแลติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงานของคณะกรรมการสถานศึกษา
8. การพิจารณาให้สวัสดิการและการบริการพิเศษแก่คณะกรรมการสถานศึกษาตามที่ เห็นสมควรและชอบธรรม

ขั้นตอนการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

1. การเตรียมความพร้อมของบุคลากร ประกอบด้วย การสร้างความตระหนัก การพัฒนาบุคลากร การแต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษา การจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศ การจัดทำแผนพัฒนา
2. การจัดสาระหลักสูตรสถานศึกษา ได้แก่ การจัดทำสาระของหลักสูตร การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
3. การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร ได้แก่ การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ การจัดหาเลือก ใช้ ทำและพัฒนาสื่อ การจัดกระบวนการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การวัดผลประเมินผล แนวโน้ม การนิเทศ กำกับติดตาม การวิจัยเพื่อพัฒนา ฯลฯ
4. การดำเนินการบริหารหลักสูตร(ใช้หลักสูตร)
5. การนิเทศกำกับติดตาม ประเมินผล
6. การสรุปผลการดำเนินงาน
7. การปรับปรุง พัฒนา
8. การจัดทำรายงานการประเมินตนเองหรือรายงานประจำปี โดยรวบรวมผลงานแล เขียนรายงาน

จากขั้นตอนดังกล่าวสรุปได้ว่า ในการบริหารจัดการหลักสูตรมีความจำเป็นจะต้องสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่คณะครู ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาและให้มีการจัดการตามรูปแบบ การกระจายอำนาจ การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-based Management) โดยโรงเรียน จะต้องบริหารจัดการอย่างครบถ้วน เช่น การสร้างองค์ความรู้ การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน การสร้าง แหล่งเรียนรู้ การรวบรวมข้อมูลสารสนเทศ การระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาการศึกษา การนิเทศติดตาม ตรวจสอบ การร่วมมือกับคณะกรรมการสถานศึกษาและชุมชน เป็นต้น เพื่อให้การบริหารจัดการหลักสูตร

สำเร็จลุล่วงไปตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ครูจะต้องมีบทบาทใหม่ในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจะต้องมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครู-ครู,ครู-ผู้ปกครอง, ครู-คณะกรรมการสถานศึกษา,ครู-ผู้รู้ในชุมชน, ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบแล้วเห็นว่ารูปแบบสวิปปามีความสอดคล้องและเหมาะสมในการพัฒนาครูเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

รูปแบบการพัฒนาครู SWIPPA เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ผู้วิจัยได้ศึกษาการพัฒนาครูเพื่อการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นโดยใช้รูปแบบ SWIPPA (กาญจนา บุญส่ง และคณะ, 2546 : 51 - 53) จากคณะวิจัยของคณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบุรี โดยคณะวิจัยได้ทำการวิจัยพัฒนารูปแบบการพัฒนาครูและชุดการเรียนรู้ และได้ทำการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาครู SWIPPA และชุดการเรียนรู้ฯ ในโรงเรียนสองโรงเรียน คือ โรงเรียนคลองการาม จังหวัดเพชรบุรี และระดับประถมศึกษา ไค□แก□ โรงเรียนบ้านหนองจันทร์□ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดเล็กขนาดละหนึ่งโรงเรียน โดยมีขั้นตอนของการพัฒนารูปแบบการพัฒนาครู SWIPPA เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นดังนี้

ความเป็นมา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 27 ได้กำหนดให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานทำหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรแกนกลางในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศ และในปี พ.ศ. 2544 กระทรวงศึกษาธิการได้มีคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการให้ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศ และให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคมภูมิปัญญาท้องถิ่นและคุณลักษณะอันพึงประสงค์

จากภารกิจของสถานศึกษาที่จะต้องจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของตนเองดังกล่าว ทำให้ครูและผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และมีความสามารถในการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งไม่ใช่เป็นเรื่องง่ายที่จะใช้เพียงการศึกษาและทำความเข้าใจเอกสารหรือให้การอบรมระยะเวลาสั้น ๆ 3 - 5 วันเท่านั้น ทั้งครูและผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความรู้ความเข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สภาพชุมชนทั้งที่เป็นปัญหาและเป็นแหล่งภูมิปัญญาของชุมชน อีกทั้งต้องรู้จักการทำงานเป็นทีม สามารถทำงานร่วมกันภายในโรงเรียน และให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนได้ ดังนั้น การพัฒนาครูและผู้บริหารให้มีคุณภาพ และสามารถปฏิบัติการกิจตาม

บทบาทใหม่ของสถานศึกษา กระบวนการพัฒนาครูด้วยวิธีการอบรมในรูปแบบเดิมคงไม่เหมาะสมกับการกิจเร่งด่วนที่ครูต้องปฏิบัติ จะต้องหารูปแบบและวิธีการใหม่เพื่อการพัฒนาครู เพื่อให้สถานศึกษาใช้สำหรับพัฒนาครูให้สามารถพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานได้

การพัฒนารูปแบบการพัฒนาครูและชุดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน

การพัฒนารูปแบบการพัฒนาครูครั้งนี้ ได้มีการศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้ของนักจิตวิทยา คือ ทฤษฎีการเรียนรู้โดยการค้นพบ (Discovery Approach) ของบรูเนอร์ ทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ (Constructionism) ของเปเพอร์ท (Papert) ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) และการเรียนรู้อย่างเป็นกระบวนการ (Process Learning) และได้นำผลการศึกษา มาสังเคราะห์เป็นกระบวนการเรียนรู้ของบุคคลโดยประกอบด้วยกระบวนการสำคัญดังนี้

1. Self Learning (S) เป็นกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยผู้เรียนต้องแสวงหาความรู้ และสร้างความรู้ความเข้าใจให้เกิดขึ้นด้วยตนเอง และมีการใช้กระบวนการเดิมเพื่อเชื่อมโยงให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง

2. Whole -School (W) มุ่งพัฒนาครูโดยเน้นกระบวนการที่ให้ทุกฝ่ายทุกคนทั่วทั้งสถานศึกษา รวมทั้งชุมชนได้ปฏิบัติงานร่วมกัน รับผิดชอบงานร่วมกัน และสามารถร่วมกันพัฒนางานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. Interaction (I) เป็นกระบวนการเรียนรู้โดยมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนด้วยกันเองหรือบุคคลอื่น มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการแบ่งทรัพยากรการเรียนรู้ ทำให้เกิดความเจริญงอกงามในความรู้ และเกิดการขยายเครือข่ายความรู้ออกไปอย่างกว้างขวาง

4. Participation (P) เป็นกระบวนการที่ผู้เรียน เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม มีการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์โดยสมาชิกแต่ละคนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และมีส่วนร่วมในความสำเร็จของกลุ่ม จึงนับได้ว่าเป็นกระบวนการที่เน้นการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ความรู้โดยกลุ่ม

5. Process (P) เป็นการเรียนรู้อย่างเป็นกระบวนการโดยมีความต่อเนื่องเชื่อมโยงกันระหว่างขั้นตอนการเรียนรู้ตั้งแต่ต้นจนจบการเรียนรู้

6. Application (A) เป็นการเรียนรู้โดยมีการนำประสบการณ์เดิมมาสร้างความสัมพันธ์กับสิ่งที่พบใหม่ทำให้กลายเป็นองค์ความรู้ใหม่ หรือเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกับผู้อื่นแล้วนำความรู้ที่มีอยู่มาเชื่อมโยงตรวจสอบกับสิ่งใหม่ๆ และสามารถนำองค์ความรู้หรือกระบวนการที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิต นอกจากศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้ต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว ยังได้ทำการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาและการพัฒนาครู พบว่า การพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาครูให้มีศักยภาพ

ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาต้องมีการปฏิบัติงานร่วมกันทั้งสถานศึกษา (Whole School) เพื่อสร้างองค์ความรู้ปลูกจิตสำนึก รวมทั้งสร้างวัฒนธรรมการทำงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์

บทบาทของผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

1. บทบาทผู้บริหารสถานศึกษา บทบาทที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญและความสนใจมีดังนี้

1.1 บทบาทในการเป็นผู้นำและผู้ประสานงานระหว่างบุคลากรต่างๆ ในโรงเรียน รวมทั้งต้องมีการประสานงานระหว่างครู โรงเรียน และชุมชนด้วย

1.2 บทบาทในการเป็นผู้นำชุมชน โดยมุ่งพัฒนาชุมชนที่สถานศึกษาเป็นสมาชิกอยู่ ให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ด้วยกระบวนการจัดการศึกษา บทบาทและภารกิจของโรงเรียนจึงไม่ได้จำกัดเพียงแต่กิจกรรมภายในรั้วโรงเรียนเท่านั้น แต่ต้องก้าวสู่ชุมชนที่สถานศึกษานั้นเป็นสมาชิกอยู่บทบาทใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องเป็นบทบาทเชิงรุกในการลงไปพัฒนาชุมชนผู้บริหารจึงจำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถในการคัดสรรบุคคลให้กับองค์กรต่างๆ ของชุมชน เลือกสรรภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีประโยชน์มาส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินการจัดการศึกษาของโรงเรียนนับตั้งแต่การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของโรงเรียนดูแลการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนตลอดจนการจัดการเรียนการสอน

2. บทบาทครู บทบาทที่ครูต้องให้ความสำคัญมีดังนี้

2.1 ครูมีบทบาทในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยมีทักษะการทำงานร่วมกับบุคลากรทุกส่วนทุกฝ่ายภายในโรงเรียน

2.2 ครูมีบทบาทในการร่วมทำงานกับชุมชนโดยต้องมีความรู้ในวิธีทำงานกับชุมชน วิธีการในการรู้จักชุมชน วิธีการในการสรรหาและจัดสรรบุคคลองค์กรหน่วยงานที่เหมาะสมในการทำงานร่วมกับโรงเรียนเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

3. บทบาทของบุคลากรและองค์กรในชุมชน บุคลากรในชุมชน ได้แก่ ผู้รู้ นักวิชาการ ปราชญ์ชุมชนและครอบคลุมไปถึงปัจเจกชนที่เป็นสมาชิกของชุมชนหรือผู้ปกครอง นักเรียน ส่วนองค์กรชุมชน ได้แก่ องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถานประกอบการ สถาบันศาสนา และสถาบันอื่นๆ ในสังคม บุคลากร และองค์กรเหล่านี้จะต้องได้รับโอกาสให้มีบทบาทในการมีส่วนร่วมกับการจัดการศึกษาและการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

นอกจากกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว ยังพบว่า ในการดำเนินงาน เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สถานศึกษาควรกำหนดให้เป็นเรื่องของทุกคนและทุกฝ่ายที่อยู่ในกระบวนการจัดการ ต้องมีการปฏิบัติงานร่วมกันทุกฝ่ายทั่วทั้งสถานศึกษา (Whole School) ซึ่งจำเป็นต้องมีการฝึกอบรมร่วมกันเพื่อให้ได้ความรู้ในเรื่องต่างๆ ที่จำเป็นต่อการดำเนินงานพัฒนา

คุณภาพของสถานศึกษา ตลอดจนสร้างจิตสำนึก เพื่อสร้างวัฒนธรรมการทำงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ นอกจากนี้ ในส่วนของการพัฒนาหลักสูตร ยังพบว่าสถานศึกษาต้องการมีพัฒนาครูให้มีศักยภาพในการพัฒนาหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรสถานศึกษา เพราะหลักสูตรสถานศึกษาเป็นหลักสูตรที่ต้องอาศัยการตัดสินใจร่วมกันของผู้บริหารสถานศึกษา ครู พ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชน

จากแนวคิดข้างต้นสรุปได้ว่า การพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาและการพัฒนาครูให้มีศักยภาพในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ควรต้องมีการปฏิบัติงานร่วมกันโดยใช้รูปแบบ SWPPA ทุกๆ ขั้นตอนทั้งสถานศึกษา (Whole School) ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูทุกคนทุกกลุ่มสาระ ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างองค์ความรู้ ตลอดจนการสร้างจิตสำนึกการสร้างวัฒนธรรมในการทำงานให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรสถานศึกษาซึ่งประกอบด้วย หลักสูตรแกนกลางและหลักสูตรท้องถิ่น

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR)

พันธุทิพย์ รามสูต (2540 : 7-40) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) เป็นกระบวนการทางประชาธิปไตยอย่างหนึ่งที่บุคคลจำนวนหนึ่งนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัย และการลงมือกระทำด้วยตนเองมาปรับปรุงแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงสังคมของตน

ดังนั้น การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) จึงเป็นรูปแบบของการวิจัยที่ประชาชนผู้เคยเป็นประชากรที่ถูกวิจัยกลับบทบาทเปลี่ยนเป็นผู้ร่วมในการทำวิจัยนั่นเอง โดยการมีส่วนร่วมนี้จะต้องมีตลอดกระบวนการวิจัย นับแต่การตัดสินใจว่าควรจะมีการริเริ่มศึกษาวิจัย ชุมชนนั้น ๆ หรือไม่ การประมวลเหตุการณ์ หลักฐานและข้อมูล เพื่อกำหนดปัญหาการวิจัย การเลือกระบุประเด็นปัญหา การสร้างเครื่องมือ การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์และการเสนอสิ่งที่ค้นพบ จนกระทั่งการกระจายความรู้ที่ได้จากการวิจัยไปสู่การลงปฏิบัติ

การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) มีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาผู้ใหญ่ที่มองเห็นการต่อสู้ของมนุษยชาติ เพื่ออิสรภาพและเสรีภาพว่า เป็นกระแงที่สะท้อนถึงการที่บุคคลและกลุ่มมีความพยายามจะทำความรู้ให้เป็นประชาธิปไตย ซึ่งการต่อสู้นี้รวมถึงการที่บุคคลร่วมมือกับนักวิจัยที่จะสร้างรอยเชื่อมระหว่างความรู้ที่เป็นทางการ ซึ่งเป็นตัวแทนของรัฐ ความรู้ของผู้เชี่ยวชาญที่เป็นตัวแทนของวิชาชีพกับความรู้พื้นบ้านที่เป็นตัวแทนของเขาเองด้วย

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) มุ่งหวังให้เกิดการเปลี่ยนรูปบุคคลและสังคม (Person and Social Transformation) กล่าวคือ PAR พยายามเปลี่ยนรูปจากสังคมที่แข่งขันทำลาย และขัดแย้งกันไปเป็นสังคมที่ร่วมมือสร้างสรรค์และสันติ

วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จึงได้ถือกำเนิดขึ้นจากแนวความคิดที่ว่า การวิจัยเป็นกิจกรรมทางสังคมที่ใช้ทรัพยากรของสังคมในการศึกษา จึงเป็นสมบัติของสังคม ซึ่งกระทำโดยมีความมุ่งหมาย ที่จะรับใช้สังคม ด้วยเหตุนี้จึงควรคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดที่สังคมจะได้รับ โดยเฉพาะสังคมที่เป็นหน่วยของการศึกษาวิจัยนั้น ๆ และการที่จะให้ชุมชนได้รับประโยชน์สูงสุดจากการวิจัยก็ต้องทำให้การวิจัยนั้น เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนา (Research for Development) หรือการวิจัย และพัฒนา (Research and Development : R&D) โดยที่การพัฒนาและการเป็นหุ้นส่วนจะต้องเดินทางร่วมกัน เพราะการพัฒนาจะต้องเป็นประโยชน์แก่ทุกคนและแต่ละคนในสังคม ดังนั้นทุกคนและแต่ละคนในสังคมจึงต้องมีส่วนร่วม ในกระบวนการพัฒนานั้นทุกขั้นตอนอย่างมีเสรี และเป็นประชาธิปไตย

หลักการ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมยึดหลักการสำคัญดังนี้

1. ให้ความสำคัญและเคารพต่อภูมิปัญญาความรู้ของชาวบ้าน โดยยอมรับว่าความรู้พื้นบ้าน ตลอดจนระบบการสร้างความรู้ และกำเนิดความรู้ในวิธีอื่นที่แตกต่างไปจากนักวิชาการ ยังเป็นสิ่งที่ปฏิบัติและยอมรับกันแพร่หลายในหมู่คนชาวบ้าน คนยากจน เพื่อเป็นหนทางแก้ปัญหาในการดำรงชีวิตของเขา
2. ปรับปรุงความสามารถและศักยภาพของชาวบ้าน ด้วยการส่งเสริม ขกระดับและพัฒนาความเชื่อมั่นในตัวเองของเขา ให้สามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์สถานการณ์ปัญหาของเขาเอง
3. ให้ความรู้ที่เหมาะสมแก่ชาวบ้านและคนยากจน โดยให้สามารถได้รับความรู้ที่เกิดขึ้นในระบบสังคมของเขาและสามารถที่จะทำความเข้าใจ แปลความหมาย ตลอดจนนำไปใช้ได้อย่างเหมาะสม
4. สนใจในปริทัศน์ของชาวบ้าน โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจะช่วยเปิดเผยให้เห็นคำถามที่ตรงกับปัญหาของชาวบ้าน
5. ปลดปล่อยความคิด การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จะช่วยให้ชาวบ้านและคนยากจนสามารถใช้ความคิดเห็นของตนอย่างเสรี ในการมองสภาพการณ์และปัญหาของตนเอง สามารถใช้วิจารณ์ในการวิเคราะห์วิจารณ์ ตรวจสอบสภาพเท็จจริงต่างๆ สามารถยืนหยัดต่อต้านหลังอิทธิพลจากภายนอก หรือจากอำนาจคดโกงของผู้มีอำนาจ

มาโก้ (Maguire, 1987 : 35-71) ได้กล่าวถึงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมว่าเป็นรูปแบบของการวิจัยที่ประกอบด้วยกระบวนการค้นคว้าทางสังคม (Social Investigation) การให้

การศึกษา (Education) และการกระทำ (Action) เพื่อให้กลุ่มผู้ถูกกดขี่ หรือผู้ด้อยโอกาสในสังคมได้มีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ของสังคม ซึ่งกระบวนการทั้ง 3 ส่วนของการความรู้นี้ ไม่ได้ เป็นเพียงแค่กระบวนการชุดใหม่ของวิธีการวิจัยเท่านั้น หากยังเป็นทางที่เปลี่ยนรูปของบุคคลและสังคมอย่างเป็นระบบ โดยที่การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มุ่งเน้นการพัฒนาสำนึกอย่างมีวิจารณญาณของชาวบ้านในอันที่จะปรับปรุงสถานะความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตของเขาตลอดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐานและความสัมพันธ์ในสังคมด้วย

กล่าวได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สามารถหยั่งรากลึกลงไปถึงประสบการณ์ทางสังคมอย่างเป็นรูปธรรม เช่น มีความมุ่งหมายที่จะเอาชนะหรือแก้ปัญหาที่ชาวบ้านมีความคับข้องใจอยู่ โดยความพยายาม ด้วยวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จะทำให้สามารถกำหนดกลุ่มเป้าหมายโดยตรงตามความต้องการที่จะแก้ปัญหานั้น สามารถให้แนวทางแก่ชาวบ้านว่าอะไรคือสิ่งจำเป็นหรือเป็นความต้องการที่แท้จริงของเขา และชี้ให้เห็นจุดบกพร่อง หรือจุดผิดพลาดในความคิดของชาวบ้านเกี่ยวกับปัญหาของเขาเอง ซึ่งจะบ่งบอกถึงสถานะสังคมที่ขัดแย้งกันระหว่างความต้องการกับวิธีการสนองความต้องการ และเปิดเผยให้เห็นกลไกที่ควบคุมการกดขี่เอารัดเอาเปรียบอยู่ด้วย นอกจากนี้ที่กล่าวมาแล้ว การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมยังช่วยชี้แนะถึงกิจกรรมที่สามารถจะแทรกแซง และเปลี่ยนแปลงกระบวนการทางสังคมที่เป็นอุปสรรคขัดขวางต่างๆ ได้

สรุป เป้าหมายหลักของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมประกอบด้วย

1. ค้นหาความรู้พื้นบ้านที่เป็นที่ยอมรับและใช้กันแพร่หลาย
2. ส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างวัฒนธรรม
3. สร้างดุลยภาพระหว่างวิทยาศาสตร์ ความรู้ทางวิชาการ กับความรู้พื้นบ้าน
4. ยอมรับในความไม่เท่าเทียมกันภาวะสังคมเศรษฐกิจ

สรุปลักษณะเด่น 10 ประการ ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR)

1. รูปแบบการสร้างความรู้ (Produce Knowledge) โดยการผสมผสานระหว่างความรู้จากนักวิชาการกับความรู้พื้นบ้าน
2. รูปแบบของความรู้ที่ได้จาก PAR เป็นลักษณะปฏิสัมพันธ์ (Interactive) และสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ซึ่งเป็นวิถีชีวิต เป็นปรัทัศน์ทางจิตที่รวมเอาความอยากรู้อยากเห็นเข้ากับ ความเปิดใจกว้าง ความผจญภัย เข้ากับการค้นพบสิ่งใหม่ เป็นความต้องการที่จะเสริมความรู้แก่ตนเอง โดยผ่านวิธีการใหม่ เป็นความมุ่งมั่นว่าการค้นพบเรื่องใหม่หมายถึงการเปิดหนทางใหม่ การเป็นสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ไม่ใช่จากการเรียน แต่จากการปฏิบัติเป็นผลของการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง และทำงานอย่างเป็นระบบ ที่นำไปถึงรูปแบบความคิดที่ยืดหยุ่นมากขึ้น

3. PAR เป็นการลงมือกระทำทำให้ความเข้าใจกัน ออกมาเป็นรูปธรรมเป็นความจริง (Act to transform reality)

4. การลงมือปฏิบัติความรู้ หรือใช้ความรู้ลงสู่การปฏิบัติ (Practical) เป็นลักษณะเด่นของ PAR อีกประการหนึ่ง ที่เน้นการหาคำตอบปัญหาที่สำคัญและเป็นจริงของท้องถิ่น ซึ่งเท่ากับเป็นการให้การศึกษาผู้ใหญ่ท้องถิ่น โดยวิธีการเรียนที่ไม่เน้นความรู้ที่เป็นทฤษฎีและเน้น การวิเคราะห์วิจารณ์

5. PAR เป็นกระบวนการเปิดเสรี (Inclusive) ที่ใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยการสร้างความรู้จากวิธีการและความรู้ที่มีอยู่ โดยไม่พยายามแยกหรือจำกัดขอบเขตสิ่งใด ทุกความคิดเห็นจะได้รับการรับฟังและยอมรับ เป็นการให้โอกาสทุกคนได้เรียนรู้ (Learning for all) ซึ่งเป็นลักษณะพิเศษของ PAR

6. กระบวนการทาง PAR เป็นสิ่งที่ตัวตน มีชีวิต รูปร่าง (Organic) เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ไม่มีเวลาจำกัด เป็นรูปแบบเปิด ที่ไม่สามารถกำหนดแผนการล่วงหน้า ไม่สามารถทำนายผลล่วงหน้าได้อย่างเป็นวิทยาศาสตร์ การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา PAR เป็นการนำเสนอการเปลี่ยนจุดเน้น จากข้อสรุปและผลของการวิจัยมาเป็นการเน้นที่กระบวนการและบริบทแทน

7. สร้างความตระหนักถึงความเป็นตัวของตัวเอง (Self – Awareness) การสร้างความตระหนักในตนเองให้เกิดขึ้นกับประชาชนนั้น จะต้องเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Falls Borda, 1991)

8. สังคมนิเวศน์ (Ecological Society), ชุมชน (Community) เป็นแหล่งที่สำคัญที่สุดที่บุคคลจะสามารถโยงอดีตปัจจุบันและอนาคตของตนเข้าด้วยกันในการวางแผนที่จะควบคุม เป้าหมายชีวิตของคน โดย PAR จะช่วยสร้างสังคมนิเวศน์ (Ecological Society) ที่คนในชุมชน มีการพึ่งพาอาศัยกัน

9. PAR เป็นการมองอนาคต (Future Oriented) ดังนั้นนักวิจัย PAR จะต้องรู้วิธีการสร้างฉากสำหรับการเรียนรู้ในชุมชน การจัดการในลักษณะที่ไม่การจัดทำโปรแกรมล่วงหน้า สำเร็จรูปหรือตายตัว

10. PAR มองโลกในแง่ดี (Optimistic) ตามหลักการพื้นฐานของแนวคิดปลดปล่อย ที่เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนสามารถที่จะจัดการเรื่องต่างๆ ในสังคมของเขาได้ ซึ่ง PAR เป็นวิธีการที่จะส่งเสริมศักยภาพด้านนี้ของบุคคล

PAR จึงเป็นแนวทางเลือกใหม่ที่เน้นการพัฒนาคน และองค์กรชุมชนให้มีศักยภาพพอที่จะตระหนักและเข้าใจปัญหาของตนเอง สามารถแก้ปัญหาของตนเองด้วยทักษะ ดังนั้นจึงมีความเหมาะสมในการใช้ PAR มาเป็นกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งต้องร่วมมือกับชุมชนในการ

สร้างองค์ความรู้ท้องถิ่น และหลักสูตรดังกล่าวต้องมีการเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับสภาพชุมชน เชื่อมโยงกับปัญหาของชุมชนในด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อมซึ่งมี ปัจจัยต่างๆเข้ามากระทบตลอดเวลา

สภาพและบริบทของโรงเรียนป่าแดงวิทยา

ประวัติโรงเรียน

โรงเรียนป่าแดงวิทยา เดิมเป็นโรงเรียนสาขาของโรงเรียนแก่งกระจานวิทยา ระยะแรกได้ อาศัยสถานที่ของโรงเรียนบ้านป่าแดง ซึ่งเป็นโรงเรียนประถมศึกษาเป็นสถานที่เรียนชั่วคราว เปิดทำ การสอนเมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2532 ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีนักเรียนจำนวน 20 คน โดยใช้นักลากรของโรงเรียนบ้านป่าแดง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแก่งกระจานเป็น ครูผู้สอน

วันพฤหัสบดีที่ 13 ธันวาคม 2533 กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้บรรจุ นายบุญเลิศ นิยมรัตน์ เป็นครูผู้สอนคนแรก และในวันที่ 1 เมษายน 2534 สำนักงานสามัญศึกษาจังหวัด เพชรบุรี ได้มีคำสั่งให้นายรุจน์ ลำภาทอง ตำแหน่งอาจารย์ 2 ระดับ 6 โรงเรียนหนองหญ้าปล้องวิทยา มาเป็นผู้ประสานงานระหว่างโรงเรียนสาขากับโรงเรียนแก่งกระจานวิทยา โดยได้รับความร่วมมือ เป็นอย่างดีจากผู้นำชุมชนในขณะนั้น คือ นายสำราญ ผาดศรี ผู้ใหญ่บ้าน บ้านเสาร์ห้า หมู่ที่ 4 ตำบล ป่าแดง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี โดยมอบพื้นที่สาธารณประโยชน์ของหมู่บ้าน เพื่อใช้เป็น ที่ตั้งและก่อสร้างโรงเรียนตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง ตั้งโรงเรียนรัฐบาล ลงวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2535 โดยมี ฯพณฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการในขณะนั้น คือ นายก่อ สวัสดิ์พาณิชย์ เป็นผู้ลงนามในประกาศให้โรงเรียนสาขาเป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาสายสามัญ สังกัดกรมสามัญ ศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ให้ใช้ชื่อว่า โรงเรียนป่าแดงวิทยา จัดการเรียนการสอนแบบสหศึกษา

โรงเรียนป่าแดงวิทยา ตั้งอยู่ในพื้นที่บ้านเสาร์ห้า หมู่ที่ 4 ตำบลป่าแดง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอแก่งกระจาน เป็นระยะทางประมาณ 80 กิโลเมตร และห่าง จากตัวจังหวัดเพชรบุรี ประมาณ 120 กิโลเมตร ห่างจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 2 ประมาณ 102 กิโลเมตร ห่างจากชายแดนประเทศพม่าเป็นระยะทางประมาณ 12 กิโลเมตร ซึ่งเป็น แถบเทือกเขาตะนาวศรี แนวพะเนินทุ่ง ห่างจากน้ำตกป่าละอู (อุทยานแห่งชาติแก่งกระจานส่วนที่ 3) ประมาณ 10 กิโลเมตร โรงเรียนมีเนื้อที่ทั้งสิ้น 41 ไร่

สภาพทั่วไป

โรงเรียนป่าเต็งวิทยามีสภาพทางภูมิศาสตร์ทั่วไปมีภูเขาล้อมรอบ อยู่ใกล้เขตอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ส่วนที่ 3 ป่าเตา อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ดังนั้นสภาพภูมิประเทศของตำบลป่าเต็ง จึงเป็นที่ราบสลับภูเขา (เทือกเขาตะนาวศรี) ซึ่งอยู่ในหมู่ที่ 1, 7, 8, 9, 10 และในหมู่ที่ 6 เป็นบางส่วนและส่วนที่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำอยู่ในหมู่ที่ 2, 3, 4, 5 และ 6 โดยมีเนื้อที่ประมาณ 390,625 ไร่ (625 ตารางกิโลเมตร) มีอาณาเขตติดต่อของโรงเรียนมีดังนี้

ทิศตะวันออก จดเขตอำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี และเขตอำเภอหัวหิน

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ทิศตะวันตก จดเขตเทือกเขาตะนาวศรี (เขตชายแดนไทย – พม่า)

ทิศเหนือ จดเขตตำบลแม่เพรียง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี

ทิศใต้ จดเขตตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ประชาชนในเขตตำบลป่าเต็ง ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ การเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตร เช่น สวนผลไม้ สวนมะนาว ยางพารา และการเลี้ยงโคนม ประชาชนส่วนใหญ่มิฐานะค่อนข้างยากจน บางครอบครัวไม่มีเงินส่งเสริมสนับสนุนให้บุตรหลานศึกษาเล่าเรียนในระดับที่สูงขึ้น บางครอบครัวต้องให้บุตรหลานออกจากโรงเรียนกลางคันเพื่อทำงานหารายได้จุนเจือครอบครัว สภาพสังคมโดยทั่วไปเป็นสังคมชนบทที่มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ร่วมมือกันจัดกิจกรรมประเพณีและกิจกรรมทางศาสนา มีการจัดตั้งโครงการหมู่บ้านสหกรณ์ห้วยสัตว์ใหญ่ ป่าเต็ง-ป่าละอู จังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อการส่งเสริมและช่วยเหลือสมาชิกในการเลี้ยงโคนมและการจัดจำหน่ายน้ำมันดิบไปสู่ผู้บริโภค มีหน่วยงานทางการศึกษาที่จัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 3 แห่ง คือ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนนเรศวรบ้านห้วยโศก โรงเรียนบ้านป่าเต็ง ซึ่งจัดการศึกษาภาคบังคับ และโรงเรียนป่าเต็งวิทยา ซึ่งจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน (มัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงปีที่ 6) และเนื่องจากโรงเรียนตั้งอยู่ในสถานที่ที่เป็นรอยต่อระหว่างจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน) จึงมีนักเรียนจากเขตติดต่อมาเข้าเรียน เช่น โรงเรียน ดชด.นเรศวรห้วยผึ้ง โรงเรียน ดชด. นเรศวรป่าละอู และโรงเรียนอนันท์ โดยมีสัดส่วนนักเรียนในเขตจังหวัดเพชรบุรี : จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประมาณร้อยละ 58 : 42

การนับถือศาสนา ประชากรในตำบลป่าเต็ง มีการนับถือศาสนาแตกต่างกัน ดังนั้นศาสนสถานในตำบลป่าเต็งจึงประกอบไปด้วยวัดในพระพุทธศาสนา จำนวน 2 แห่ง สำนักสงฆ์จำนวน 4 แห่ง และโบสถ์คริสต์จำนวน 1 แห่ง

ตำบลป่าเต็ง ได้รับการกระจายอำนาจการปกครองจากส่วนกลาง โดยมีฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ทำหน้าที่บริหารงบประมาณเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภายในตำบล

ประชาชนส่วนใหญ่ตระหนักในสิทธิและหน้าที่ในการแสดงความคิดเห็น บนวิถีทางแห่งระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีที่ทำการดำรงชุมชน จำนวน 1 แห่ง สถานีย่อย สกอ. แก่งกระจาน 1 แห่ง และหน่วยงาน อปพร. ของหมู่บ้าน จำนวน 1 แห่ง

ตำบลป่าเต็ง มีสถานีนามัยเฉลิมพระเกียรติ เป็นหน่วยงานสำคัญในการให้บริการ ด้านงานอนามัยและสาธารณสุข ให้ความรู้แก่ประชาชนให้การดูแลสุขภาพการป้องกันโรคมาลาเรีย และไข้เลือดออก ซึ่งมีการระบาดชุกชุมในพื้นที่โดยเฉพาะในช่วงเดือนมิถุนายน ถึง เดือนกรกฎาคม ซึ่งเป็นช่วงที่มีฝนตกชุก

การคมนาคมค่อนข้างสะดวกแต่สภาพถนนมักชำรุดในฤดูฝน การติดต่อสื่อสารทาง ไปรษณีย์โทรเลขมีความล่าช้า ในเขตพื้นที่ตำบลป่าเต็งยังไม่มีโทรศัพท์พื้นฐานใช้ การติดต่อ โทรศัพท์เคลื่อนที่สะดวก บางครั้งการเดินทางอาจมีอุปสรรคทางด้านทัศนวิสัยเนื่องจากอากาศหนาวเย็น และมีหมอกลงจัดบางครั้งฝนฟ้าคะนองและเกิดการขัดข้องทางกระแสไฟฟ้า ทำให้กระแสไฟฟ้า ขัดข้องโดยเฉลี่ยแล้วในรอบหนึ่งเดือนมีมากกว่า 10 ครั้ง

ระบบนิเวศในตำบลป่าเต็ง

เนื่องจากสภาพภูมิศาสตร์ทั่วไปของตำบลป่าเต็ง มีภูเขาล้อมรอบ เนื่องจากอยู่ใกล้เขต อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ดังนั้นสภาพภูมิประเทศของตำบล ป่าเต็ง จึงเป็นที่ราบสลับภูเขา (แนวเทือกเขาพะเนินทุ่ง) จึงทำให้มีสถานที่ท่องเที่ยวในตำบลป่าเต็ง มากมาย เช่น อ่างเก็บน้ำบ้านกระหำรง รูน 3 เป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ อ่างเก็บน้ำรูน 5 และอ่างเก็บ น้ำป่าแดง ใช้เป็นแหล่งน้ำสำหรับสัตว์ป่า และการเกษตร เป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำปรางบุรี ที่ไหลจากลำน้ำห้วยสัตว์เล็กและลำน้ำห้วยสัตว์ใหญ่ นอกจากนั้นยังมีที่สวยงามและยังมีถ้ำที่มี มีการงอกของหินงอกหินย้อยเช่น ถ้ำประกายเพชร ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 10 บ้านป่าผากเป็นสถานที่ใช้ สำหรับการเดินป่า ดูต้นผึ้งซึ่งทำรังเป็นจำนวนมาก เป็นต้น

นิเวศวิทยาในเขตตำบลป่าเต็ง เป็นเขตป่าดิบชื้นที่บางส่วนยังคงความอุดมสมบูรณ์ และเป็นแหล่งต้นน้ำ เช่น ต้นแม่น้ำปรางบุรี และพื้นที่ที่เป็นป่าไผ่ซึ่งเป็นอาหารของช้างป่า ซึ่งจากการสำรวจ (ทองใบ เจริญคง, สมาคมอนุรักษ์สัตว์ป่า (WCS) ประเทศไทย, 2549 : บรรยาย) พบว่ามีช้างป่าประมาณ 80 ตัวและพื้นที่บางส่วนเป็นพื้นที่การเกษตรเช่น แปลงหญ้าสำหรับเลี้ยงโคนม การสำไร่สับปะรด และการทำสวนยางพารา ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดการกระทบกระทั่งกันระหว่างช้างและ เกษตรกร จากการรุกรานดังกล่าวทำให้ลำธารต้นน้ำหลายสายไม่มีน้ำในฤดูร้อน และทำให้น้ำหลาก อย่างรุนแรงเมื่อฝนตกติดต่อกันเป็นเวลาหลายวัน เช่น ในเดือนตุลาคม พ.ศ.2546 น้ำได้ไหลหลากอย่าง รุนแรงทำให้ตลิ่งริมฝั่งแม่น้ำพังทลายพังทลาย อย่างไรก็ตามในส่วนพื้นที่ที่เป็นภูเขาในเขตพื้นที่ อุทยานแห่งชาติแก่งกระจานยังคงอุดมสมบูรณ์เนื่องจากเป็นเทือกเขาสูงชัน ซึ่งเรายังพบปูเจ็ดสีซึ่งเป็น

พันธุ์ปู้ที่อาศัยอยู่ต้นน้ำในแหล่งน้ำที่สะอาด นกเงือก ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ถึงความอุดมสมบูรณ์ของป่า และสัตว์ป่าต่างๆ เช่น ลิงเสน เก้ง กวาง กระซัง เม่น หมี กบฏุด เป็นต้น

1. วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ และ กลยุทธ์ระดับแผนงาน

โรงเรียนป่าเต็งวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 2 โรงเรียนได้กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ และ กลยุทธ์ระดับแผนงาน ของโรงเรียนไว้ดังนี้

วิสัยทัศน์ของโรงเรียนป่าเต็งวิทยา

การศึกษามีมาตรฐาน การบริหารมีส่วนร่วม รวมใจชุมชน ฝึกฝนคุณธรรม เลิศล้ำวิชาการ

พันธกิจของโรงเรียนป่าเต็งวิทยา

1. พัฒนาการบริหารการจัดการ
2. พัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพ
3. พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา ควบคู่คุณธรรม สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

4. สร้างพัฒนาสื่อเทคโนโลยี นวัตกรรมทางการศึกษามาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน

5. จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้
6. ส่งเสริม สนับสนุนให้มีการเข้าร่วมกิจกรรมทักษะทางวิชาการต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน

7. ส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้เรียนใช้เวลาให้เกิดประโยชน์โดยการเล่นกีฬา ตลอดจนเป็นผู้ที่มีสุนทรียภาพทางด้านดนตรี ศิลปะ และวรรณกรรม

8. ปลุกฝังจิตสำนึกให้ผู้เรียนมีความรัก ความภาคภูมิใจ ห่วงแหนสิ่งแวดล้อม และร่วมสืบสานศิลปะ ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย

9. ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
10. สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

เป้าประสงค์ของโรงเรียนป่าเต็งวิทยา

1. บุคลากรในโรงเรียนมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของชุมชน
2. นักเรียนมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน
3. โรงเรียนมีมาตรฐานและเป็นที่ยอมรับของสังคม

กลยุทธ์ระดับแผนงานของโรงเรียนป่าเต็งวิทยา

1. แผนพัฒนาการบริหารจัดการ
2. แผนพัฒนาบุคลากร

3. แผนพัฒนาการเรียนการสอน
4. แผนพัฒนาอาคารสถานที่
5. แผนส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพกายและใจ
6. แผนส่งเสริม สืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย
7. แผนพัฒนาให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

4. การจัดการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษาและหลักสูตรท้องถิ่นโรงเรียนป่าแดงวิทยา

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กำหนดระยะเวลาโดยประมาณแต่ละช่วงชั้นมาให้สถานศึกษาต้องนำกรอบเวลาไปกำหนดเป็นเวลาเรียนหรือหน่วยกิตในแต่ละชั้นปีแต่ละรายวิชา ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และสถานศึกษาอาจจัดกลุ่มสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม รายวิชาเพิ่มเติมจากกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ให้สอดคล้องกับผู้เรียน สถานศึกษาชุมชนและสังคมโรงเรียนป่าแดงวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 2 ได้กำหนดการจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรท้องถิ่นดังนี้

ตารางที่ 2.1 แสดงการกำหนดคาบเวลาเรียนแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ของโรงเรียนป่าแดงวิทยา
ในระดับช่วงชั้นที่ 3

กลุ่มสาระการเรียนรู้	เวลาเรียน (ชั่วโมง)		
	ม. 1	ม. 2	ม. 3
1. สาระการเรียนรู้			
1.1 ภาษาไทย	120	120	120
1.2 คณิตศาสตร์	120	120	120
1.3 วิทยาศาสตร์	120	120	120
1.4 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	80	120	120
1.5 สุขศึกษาและพลศึกษา	80	80	80
1.6 ศิลปะ	40	40	40
1.7 การงานอาชีพและเทคโนโลยี	80	80	80
1.8 ภาษาต่างประเทศ	120	120	120
รวม 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้	760	800	800
2. สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม*	320	280	280
3. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	120	120	120
รวม	1200	1200	1200

ตารางที่ 2.2 แสดงการกำหนดคาบเวลาเรียนสาระเพิ่มเติม โรงเรียนป่าแดงวิทยา ระดับช่วงชั้นที่ 3

กลุ่มสาระการเรียนรู้	เวลาเรียน (ชั่วโมง/ภาคเรียน)		
	ม. 1	ม. 2	ม. 3
1. สาระการเรียนรู้			
1.1 ภาษาไทย	-	-	-
1.2 คณิตศาสตร์	40	40	40
1.3 วิทยาศาสตร์	-	-	-
1.4 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	80	80	80
1.5 สุขศึกษาและพลศึกษา	-	-	-
1.6 ศิลปะ	20	20	20
1.7 การงานอาชีพและเทคโนโลยี	40	40	40
1.8 ภาษาต่างประเทศ	40	40	40
รวม 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม	220	220	220

ตารางที่ 2.3 แสดงการกำหนดคาบเวลาเรียนแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ ของโรงเรียนป่าแดงวิทยา
ในระดับช่วงชั้นที่ 4

กลุ่มสาระการเรียนรู้	เวลาเรียน (ชั่วโมง)		
	ม. 4	ม. 5	ม. 6
1. สาระการเรียนรู้			
1.1 ภาษาไทย	80	80	80
1.2 คณิตศาสตร์	80	80	80
1.3 วิทยาศาสตร์	160	-	-
1.4 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	80	80	80
1.5 สุขศึกษาและพลศึกษา	80	80	80
1.6 ศิลปะ	40	40	40
1.7 การงานอาชีพและเทคโนโลยี	80	80	80
1.8 ภาษาต่างประเทศ	120	120	120
รวม 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้	720	560	560

ตารางที่ 2.3 (ต่อ)

กลุ่มสาระการเรียนรู้	เวลาเรียน (ชั่วโมง)		
	ม. 4	ม. 5	ม. 6
2. สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม*	360	520	520
3. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	120	120	120
รวม	1200	1200	1200

ตารางที่ 2.4 แสดงการกำหนดคาบเวลาเรียนสาระเพิ่มเติม โรงเรียนป่าเต็งวิทยา ระดับช่วงชั้นที่ 4

กลุ่มสาระการเรียนรู้	เวลาเรียน (ชั่วโมง/ภาคเรียน)		
	ม. 4	ม. 5	ม. 6
1. สาระการเรียนรู้			
1.1 ภาษาไทย	40	40	40
1.2 คณิตศาสตร์	60	60	60
1.3 วิทยาศาสตร์	-	-	-
1.4 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	80	80	80
1.5 สุขศึกษาและพลศึกษา	-	-	-
1.6 ศิลปะ	20	20	20
1.7 การงานอาชีพและเทคโนโลยี	40	40	40
1.8 ภาษาต่างประเทศ	20	20	20
รวม 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม	260	260	260

จากตารางกำหนดคาบเวลาเรียนจะเห็นว่าโรงเรียนป่าเต็งวิทยา ยังไม่ได้กำหนดคาบเวลาเรียนในสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมในบางรายวิชา เช่น กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา โดยเฉพาะในด้านความรู้ท้องถิ่นจึงสมควรปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตรใหม่และนำความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ทักษะ และตระหนักในความสำคัญขององค์ความรู้ท้องถิ่นและตอบสนองต่อความต้องการและปัญหาของท้องถิ่นต่อไป

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีความประสงค์จะพัฒนาสาระการเรียนรู้เพิ่มของกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ จึงนำเสนอการจัดการเรียนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ ซึ่งโรงเรียนป่าแดงวิทยาได้จัดทำสาระแกนกลางและผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี ช่วงชั้นที่ 4 ที่เกี่ยวข้องดังนี้

4.1 ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี (ช่วงชั้นที่ 4 ม.4 - ม.6)

สาระที่ 1 : สิ่งมีชีวิตกับกระบวนการดำรงชีวิต

มาตรฐาน ว 1.1 : เข้าใจหน่วยพื้นฐานของสิ่งมีชีวิต ความสัมพันธ์ของโครงสร้างและหน้าที่ของระบบต่าง ๆ ของสิ่งมีชีวิตที่ทำงานสัมพันธ์กัน มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้ และนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตของตนเองและดูแลสิ่งแวดล้อม

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น ม.4 – ม.6	ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายภาค ม.4 - ม.6
1. สำรวจตรวจสอบ อภิปรายและอธิบายการรักษาคุณภาพของเซลล์และร่างกายพืช สัตว์ กลไกในการควบคุมคุณภาพของร่างกายมนุษย์ และนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันและในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม	1. สำรวจตรวจสอบ อภิปรายและอธิบายกระบวนการที่สารผ่านเซลล์และการรักษาคุณภาพของเซลล์ 2. สำรวจตรวจสอบ สืบค้นข้อมูล และอธิบายเกี่ยวกับกลไกการรักษาคุณภาพของน้ำ อุณหภูมิ กรด เบส และแร่ธาตุของสิ่งมีชีวิต 3. สืบค้นข้อมูลและอธิบายเกี่ยวกับระบบภูมิคุ้มกันของร่างกาย 4. นำความรู้เรื่องการรักษาคุณภาพไปใช้ในการดูแลสุขภาพ

มาตรฐาน ว 1.2 : เข้าใจกระบวนการและความสำคัญของการถ่ายทอดลักษณะทางพันธุกรรม วิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิต ความหลากหลายทางชีวภาพ การใช้เทคโนโลยีชีวภาพที่มีผลต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้และจิตวิทยาศาสตร์ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น ม.4 – ม.6	ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายภาค ม.4 - ม.6
1. สืบค้นข้อมูล อภิปรายและอธิบายกระบวนการถ่ายทอดสารพันธุกรรม การแปรผันทางพันธุกรรม การเกิดมิวเตชัน และการเกิด ความหลากหลายทางชีวภาพ	1. สืบค้นข้อมูล อภิปรายและอธิบายเกี่ยวกับสารพันธุกรรม โครโมโซม และการถ่ายทอดลักษณะพันธุกรรม
2. สืบค้นข้อมูล อภิปรายและอธิบายถึงประโยชน์ของเทคโนโลยีชีวภาพ ความหลากหลายของสิ่งมีชีวิต ผลของเทคโนโลยีชีวภาพ และความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตที่มีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม	2. สืบค้นข้อมูล อภิปรายและอธิบายความแปรผันทางพันธุกรรม การเกิดมิวเตชัน และความหลากหลายของสิ่งมีชีวิต
3. สร้างสถานการณ์จำลองที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงปัจจัยต่างๆ ในสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการอยู่รอดของสิ่งมีชีวิตแต่ละชนิด และการอยู่รอดของสิ่งมีชีวิตสัมพันธ์กับความหลากหลายของสิ่งมีชีวิต	3. สำรวจ สังเกตลักษณะสำคัญของสิ่งมีชีวิตต่างๆ ในท้องถิ่น ลักษณะที่เหมือนและแตกต่างกันของสิ่งมีชีวิตหลากหลาย และจำแนกเป็นกลุ่มได้
	4. สืบค้นข้อมูล วิเคราะห์ อภิปรายและนำเสนอ ประโยชน์ของเทคโนโลยีชีวภาพต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม
	5. สืบค้นข้อมูล อภิปรายและนำเสนอคุณค่าของความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตกับการใช้ประโยชน์ของมนุษย์ที่มีผลต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม
	6. สังเกตสภาพแวดล้อม ความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตที่อยู่ร่วมกัน ในสภาพแวดล้อมและสร้างสถานการณ์จำลองแสดงถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการอยู่รอดของสิ่งมีชีวิต
	7. สืบค้นข้อมูล และนำเสนอเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการอยู่รอดของสิ่งมีชีวิตกับความหลากหลายของสิ่งมีชีวิต

สาระที่ 2 : สิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม

มาตรฐาน ว 2.1 : เข้าใจสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมกับสิ่งมีชีวิต ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ในระบบนิเวศ มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้และจิตวิทยาศาสตร์ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น ม.4 – ม.6	ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายภาค ม.4 - ม.6
1. วิเคราะห์ อภิปรายและอธิบายกระบวนการเปลี่ยนแปลงแทนที่ของสิ่งมีชีวิต ความสำคัญของความหลากหลายทางชีวภาพ ความหลากหลายทางระบบนิเวศ และคุณภาพของระบบนิเวศ	1. สำรวจ วิเคราะห์ และอธิบายหลักการของกระบวนการเปลี่ยนแปลงแทนที่และยกตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงแทนที่ในท้องถิ่น 2. สืบค้นข้อมูล และอธิบายความสำคัญของความหลากหลายของสิ่งมีชีวิต ความหลากหลายของ ระบบนิเวศและคุณภาพของระบบนิเวศ

มาตรฐาน ว 2.2 : เข้าใจความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติในระดับท้องถิ่น ประเทศ และโลก มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้และจิตวิทยาศาสตร์ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น ม.4 – ม.6	ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายภาค ม.4 - ม.6
1. สำรวจ วิเคราะห์สภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และระดับโลก วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา วางแผนและลงมือปฏิบัติร่วมกับชุมชน ป้องกันแก้ปัญหา เฝ้าระวัง อนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม	1. สำรวจ วิเคราะห์สภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศและระดับโลก 2. สืบค้นข้อมูล วิเคราะห์และนำเสนอการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหา สาเหตุของปัญหาและการป้องกัน แก้ไข อนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่น และของประเทศ 3. ระดมความคิด วางแผน และลงมือปฏิบัติร่วมกับชุมชน ในการป้องกัน เฝ้าระวัง แก้ไขปัญหา พัฒนาสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น

จากการศึกษาสาระการเรียนรู้ มาตรฐานช่วงชั้นและผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของหลักสูตร พบหลักสูตรความหลากหลายทางชีวภาพว่ามีความสอดคล้องสาระที่ 1 : สิ่งมีชีวิตกับกระบวนการดำรงชีวิต มาตรฐาน ว 1.1 มาตรฐาน ว 1.2 สาระที่ 2 : สิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม มาตรฐาน ว 2.1 และมาตรฐาน ว 2.2 และสอดคล้องกับสภาพสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนปาดังวิทยา ดังได้กล่าวมาแล้ว

4.2 องค์ประกอบของคำอธิบายรายวิชา

การจัดทำคำอธิบายรายวิชา เป็นการนำเอาผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค สารการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค รวมทั้งจำนวนเวลาหรือจำนวนหน่วยกิตมาเขียนเป็นคำอธิบายรายวิชา ซึ่งประกอบด้วยส่วนต่างๆ ดังนี้

4.2.1 ชื่อรายวิชา สถานศึกษาอาจกำหนดเป็นรายวิชา ในกรณีจัดทำเป็นรายวิชาเพิ่มเติมสำหรับบางกลุ่มสาระ แต่ถ้าเป็นรายวิชาที่บูรณาการผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง สารการเรียนรู้รายปี หรือรายภาค จากหลายกลุ่มสาระการเรียนรู้เข้าด้วยกันก็จัดเป็นหน่วยการเรียนรู้

4.2.2 จำนวนเวลาเรียนหรือหน่วยกิต

4.2.3 สารการเรียนรู้

4.2.4 กิจกรรมการเรียนรู้ เป็นการกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับรายวิชา และหน่วยการเรียนรู้ โดยมีความเหมาะสมกับเวลา ชั้นปี ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังสารการเรียนรู้

4.2.5 ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง เป็นผลการเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียน เมื่อเรียนรายวิชา หรือหน่วยกิตการเรียนรู้นั้นๆ ซึ่งต้องครอบคลุมทั้งความรู้ ทักษะ /กระบวนการ และด้านคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม

4.3 การเขียนคำอธิบายรายวิชา การเขียนคำอธิบายรายวิชา สามารถเขียนได้หลายรูปแบบ ดังนี้

4.3.1 เขียนเป็นความเรียงเสนอภาพรวมของผลการเรียนรู้และสารการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน

4.3.2 เขียนแยกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย

1) ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง เขียนเป็นความเรียง สรุปภาพรวมของผลการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน

2) สารการเรียนรู้ เขียนเป็นความเรียงของขอบข่ายเนื้อหา

4.3.3 เขียนเป็นความเรียง ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

1) ขอบข่ายกิจกรรมที่กำหนดกว้างๆ สอดคล้องกับสารการเรียนรู้รายวิชา

2) ขอบข่ายเนื้อหาที่สอดคล้องกับสารการเรียนรู้ของรายวิชา

3) ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนอย่างกว้างๆ

4.3.4 เขียนด้วยความเรียงประกอบด้วย 4 ส่วน คือ

- 1) จุดประสงค์ของรายวิชาที่สอดคล้องกับผลการเรียนรู้รายวิชา
- 2) ขอบข่ายสาระการเรียนรู้
- 3) กิจกรรมการเรียนรู้
- 4) วิธีการวัดผลและประเมินผล

4.3.5 เขียนแยกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย

- 1) ผลการเรียนรู้ เขียนให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน เป็นข้อๆ โดยไม่แยกด้าน
- 2) สาระการเรียนรู้ เขียนเป็นความเรียงให้ครอบคลุมเนื้อหา ทั้งนี้

คำอธิบายรายวิชาต้องระบุชื่อวิชา ชั้น และจำนวนหน่วยกิตด้วย

สำหรับรายวิชา ชื่อหน่วยการเรียนรู้บูรณาการ สถานศึกษากำหนดได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ ต้องสื่อความหมายได้ชัดเจน มีความสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในรายวิชาหรือหน่วยการเรียนรู้

4.4 การจัดหน่วยการเรียนรู้

การจัดหน่วยการเรียนรู้ สามารถจัดได้โดยการนำสาระการเรียนรู้รายปี หรือรายภาคที่กำหนดไว้ไปบูรณาการจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้ย่อยๆ หรือหน่วยการเรียนรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ เพื่อความสะดวกในการจัดการเรียนรู้และ ผู้เรียนได้เรียนรู้ในลักษณะองค์รวม หน่วยการเรียนรู้แต่ละหน่วยประกอบด้วย ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง สาระการเรียนรู้และจำนวนเวลาสำหรับการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเมื่อเรียนครบทุกหน่วยย่อยแล้ว ผู้เรียนสามารถบรรลุผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี หรือรายภาคของรายวิชาในแต่ละชั้นปี

ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ อาจบูรณาการทั้งภายในและระหว่างสาระการเรียนรู้ เป็นการบูรณาการเฉพาะเรื่องตามลักษณะสาระการเรียนรู้ หรือเป็นการบูรณาการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน โดยพิจารณาจากมาตรฐานการเรียนรู้ที่มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน การจัดการเรียนรู้สำหรับหน่วยการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้น สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติโครงการอย่างน้อย 1 โครงการ

ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้มีการดำเนินการ 2 ขั้นตอน คือ

1. นำสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาคที่กำหนดไว้ ไปบูรณาการจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้ โดยจัดทำเป็นผังความคิด
2. กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังจากหน่วยการเรียนรู้ ซึ่งเป็นผลที่คาดว่าจะเกิดกับ ผู้เรียนเมื่อเรียนจบหน่วยการเรียนรู้แล้ว อาจเป็นส่วนย่อย หรือส่วนที่เพิ่มเติมจากมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานก็ได้

4.5 การจัดทำกำหนดการสอน และแผนการจัดการเรียนรู้

เมื่อจัดทำรายวิชาหรือหน่วยการเรียนรู้แล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการจัดทำกำหนดการสอน และแผนการจัดการเรียนรู้

เมื่อสถานศึกษาได้วิเคราะห์สาระการเรียนรู้ กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของ หน่วยการเรียนรู้แล้ว สถานศึกษาก็จัดทำกำหนดการสอนของรายวิชาหรือหน่วยการเรียนรู้นั้นๆ ในแต่ละชั้นปี ซึ่งอาจกำหนดเป็นหน่วยย่อยๆ แยกย่อยออกไปจากรายวิชาหรือหน่วยใหญ่ก็ได้

เมื่อได้กำหนดการสอนแล้ว ขั้นตอนต่อไปเป็นการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ โดยวิเคราะห์จากคำอธิบายรายวิชารายปี หรือรายภาค และหน่วยการเรียนรู้ที่จัดทำไว้ การจัดทำ แผนการจัดการเรียนรู้นั้น สามารถทำได้ทั้งรายวิชา หรือจัดทำแผนการเรียนรู้แยกเป็นหน่วยการเรียนรู้ ย่อยๆ ของรายวิชา โดยแผนการจัดการเรียนรู้จะบอกรายละเอียด ได้แก่ กลุ่มสาระการเรียนรู้ใด ใช้สอน ในระดับชั้นใด หน่วยการเรียนรู้ที่เท่าใด ใช้เวลาเท่าไร จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ กระบวนการวัดผลประเมินผล และแหล่งเรียนรู้

4.6 กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

โรงเรียนป่าเต็งวิทยา ยังไม่ได้จัดทำกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ผู้วิจัยได้ร่วมมือ กับคณะครูโรงเรียนป่าเต็งวิทยา จัดทำกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นโดยนำมาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้แกน และสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ในกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ สาระที่ 2 ชีวิตกับ สิ่งแวดล้อม เพื่อใช้ในการพัฒนาหลักสูตรนี้และเป็นแนวทางการจัดทำกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ให้กับกลุ่มสาระต่างๆ เป็นแนวทางในการพัฒนาต่อไป

สาระที่ 2 ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม

มาตรฐาน ว 2.1 เข้าใจสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมกับ สิ่งมีชีวิต ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตต่างๆ ในระบบนิเวศ มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้และ จิตวิทยาศาสตร์ สื่อสารการเรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

ตารางที่ 2.5 แสดงการกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้แกน และสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
มาตรฐาน ว 2.1

มาตรฐานการเรียนรู้	สาระการเรียนรู้แกน	สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
ช่วงชั้นที่ 3		
1. สำรวจตรวจสอบระบบนิเวศ ต่างๆ ในท้องถิ่น อธิบาย ความสัมพันธ์ของ องค์ประกอบภายในระบบ นิเวศ การถ่ายทอดพลังงาน วัฏจักรของสารและ การเปลี่ยนแปลงขนาด ของประชากร	- ระบบนิเวศต่างๆ ในตำบลป่าแดง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี	- ระบบนิเวศต่างๆ ในตำบลป่าแดง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี
ช่วงชั้นที่ 4		
1. วิเคราะห์ อภิปรายและ อธิบายกระบวนการ เปลี่ยนแปลงแทนที่ของ สิ่งมีชีวิต ความสำคัญของ ความหลากหลายทางชีวภาพ ความหลากหลายของระบบ นิเวศ และคุณภาพของระบบ นิเวศ	- กระบวนการเปลี่ยนแปลง แทนที่ของสิ่งที่มีชีวิต - ความสำคัญของความ หลากหลายทางชีวภาพ ความหลากหลายของ ระบบนิเวศ และคุณภาพ ของระบบนิเวศ	- ความหลากหลายของ ระบบนิเวศต่างๆ ในตำบลป่าแดง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี

มาตรฐาน ว 2.2 เข้าใจความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ในระดับท้องถิ่น ประเทศและโลก นำความรู้ไปใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

ตารางที่ 2.6 แสดงการกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้แกน และสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
มาตรฐาน ว 2.2

มาตรฐานการเรียนรู้	สาระการเรียนรู้แกน	สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
ช่วงชั้นที่ 3		
1. สำรวจวิเคราะห์สภาพ ปัญหาสิ่งแวดล้อมและ ทรัพยากรธรรมชาติ ในท้องถิ่น ผลของการใช้ ทรัพยากรธรรมชาติและ การเปลี่ยนแปลง สิ่งแวดล้อมโดยธรรมชาติ และโดยมนุษย์ แสดง แนวคิดและร่วมปฏิบัติใน การดูแลและรักษา ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม	- สภาพปัญหาสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ ในท้องถิ่น - ผลของการใช้ ทรัพยากรธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลง สิ่งแวดล้อมโดยธรรมชาติ และโดยมนุษย์ - การดูแลรักษา ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม	- สภาพสิ่งแวดล้อมและ ทรัพยากรธรรมชาติ ในท้องถิ่น เช่น อุทยาน แห่งชาติแก่งกระจาน น้ำตกป่าละอู ความหลากหลาย ทางธรรมชาติ (พันธุ์พืชและสัตว์) - การอนุรักษ์พันธุ์พืช สัตว์และสิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 2.6 (ต่อ)

มาตรฐานการเรียนรู้	สาระการเรียนรู้แกน	สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
ช่วงชั้นที่ 4		
1. สำรวจวิเคราะห์สภาพ ปัญหาสิ่งแวดล้อมและ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ในระดับท้องถิ่น ระดับ ประเทศและระดับโลก วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา วางแผนและลงมือปฏิบัติ ร่วมกับชุมชน ป้องกัน แก้ไขปัญหามลพิษ อนุรักษ์และพัฒนา ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม	- สภาพปัญหาสิ่งแวดล้อม - การใช้ทรัพยากร- ธรรมชาติในระดับ ท้องถิ่นระดับ ประเทศและระดับโลก - วางแผนและลงมือปฏิบัติ ร่วมกันของชุมชน ป้องกัน แก้ไขปัญหา มลพิษ ระวัง อนุรักษ์และพัฒนา ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม	- การอนุรักษ์และพัฒนา สิ่งแวดล้อมทรัพยากร- ธรรมชาติในท้องถิ่น เช่น พันธุ์พืชและสัตว์ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม - อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน และความหลากหลายทาง ชีวภาพ - การศึกษาความหลากหลายทาง ชีวภาพและการอนุรักษ์

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

วิจิตร ไชยศิลป์ (2536 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสำรวจการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดน่าน ผลการวิจัยพบว่า สภาพการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ครูส่วนใหญ่มีการพัฒนาหลักสูตรในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และกลุ่มทักษะภาษาไทย โดยปรับกิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมเสริม ปรับสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่แล้ว และจัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ได้แก่ ครูผู้สอนในระดับชั้นเดียวกัน ส่วนการปรับ เพิ่ม ลด รายละเอียดการจัดทำเนื้อหาวิชาขึ้นใหม่ มีการดำเนินการค่อนข้างน้อย และดำเนินการในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มทักษะภาษาไทย และกลุ่มทักษะคณิตศาสตร์ เท่านั้น และปัญหาในการพัฒนาหลักสูตร ส่วนใหญ่ได้แก่ ขาดเอกสารหรือแหล่งความรู้สำหรับให้ครูศึกษาและค้นคว้า ขาดวัสดุและงบประมาณในการดำเนินงานซึ่งครูส่วนใหญ่แก้ปัญหาโดย ร่วมกันจัดทำในระดับกลุ่มโรงเรียน และครูเหล่านั้นได้เสนอแนะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดหาเอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น และงบประมาณเพื่อช่วยเหลือครูและโรงเรียน

กิตติพิศ ศิริสูตร (2537: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอ และผู้บริหารโรงเรียน ส่วนใหญ่สนับสนุน ส่งเสริมให้ครูนำภูมิปัญญาชาวบ้านในเรื่อง คติ ความคิด ความเชื่อ ศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี และการประกอบอาชีพของท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นในลักษณะของการปรับ กิจกรรมการเรียนการสอน ปรับ เพิ่มรายละเอียดเนื้อหา ปรับปรุงและเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน โดยการเชิญเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้านที่เป็นช่างฝีมือหรือช่างเทคนิคชาวบ้าน และนิมนต์พระสงฆ์มามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร และใช้กิจกรรมในการนิเทศ โดยการใช้คำปรึกษาแนะนำเป็นรายบุคคล ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ให้การสนับสนุนในด้านการเตรียมบุคลากร สถานที่ งบประมาณ การจัดทำข้อมูลพื้นฐาน ติดต่อประสานงาน จัดหาวัสดุหลักสูตร และครูผู้สอนส่วนใหญ่ มีการศึกษาและนำภูมิปัญญาชาวบ้านในเรื่อง วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี มาใช้ในการปรับ กิจกรรมการเรียนการสอน ปรับ เพิ่ม รายละเอียดเนื้อหา ปรับปรุงและเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน

ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 – 6 โดยการนิมนต์พระสงฆ์ และเชิญผู้อาวุโสหรือผู้แก่เฒ่า มีครูผู้สอนในระดับชั้นเดียวกันมาร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและปราชญ์ชาวบ้านส่วนใหญ่ถ่ายทอดความรู้

พัชนี บุระพันธ์ (2537 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 11 พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการสนับสนุนส่งเสริมการปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น โดยให้ครูศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น มีการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สนับสนุนด้านงบประมาณ อาคารสถานที่เอกสารและวัสดุหลักสูตร มีการประสานงานกับหน่วยศึกษานิเทศก์ เขตการศึกษา 11 เพื่อเชิญวิทยากรให้ความรู้แก่ครูผู้สอน และมีการนิเทศติดตามผลการปรับหลักสูตรโดยการให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคลในการสนับสนุนส่งเสริมการปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นนั้น หัวหน้ากลุ่ม/หมวดวิชาส่วนใหญ่ไม่มีส่วนร่วม ปัญหาที่พบส่วนใหญ่ ได้แก่ บุคลากรมีภารกิจสอนมากจึงไม่มีเวลาดำเนินการ งบประมาณและอาคารสถานที่ไม่เพียงพอ ไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการนิเทศติดตามผล ส่วนการดำเนินการปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ครู ผู้สอนส่วนใหญ่ไม่มีการปรับกิจกรรมการเรียนการสอน จึงดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร และไม่มีการปรับรายละเอียดของเนื้อหาจึงยึดเนื้อหาในหลักสูตรแม่บทในการสอน รวมทั้งไม่มีการปรับปรุงสื่อการเรียนการสอน แต่ใช้สื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่เดิม สำหรับปัญหาที่พบส่วนใหญ่ ได้แก่ เอกสารเกี่ยวกับการปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นไม่เพียงพอ ครูไม่มีความรู้และขาดทักษะในการดำเนินการ

มณีนภา ชุตินบุตร (2539 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความเห็นที่สอดคล้องกันว่าการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาหลักสูตรนั้นต้องทำโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนของชุมชน คือ การดึงชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน ส่วนการดำเนินงานของโรงเรียนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอนมีกระบวนการในการดำเนินงาน คือ การรวบรวมความรู้ในท้องถิ่น การเสาะหาผู้รู้ในท้องถิ่น และการติดต่อประสานงานโดยผู้บริหาร และครูผู้สอนติดต่อกับผู้รู้โดยตรง ส่วนสำหรับผลจากการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอน ปรากฏนักเรียนเรียนอย่างมีความสุข สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปช่วยครอบครัวและชุมชนเห็นคุณค่าและมีเจตคติที่ดีในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น และให้ความสนใจท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น โรงเรียนสามารถจัดการเรียนการสอนได้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นส่วนชุมชนเห็นคุณค่าและมีเจตคติที่ดีในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น และให้ความสนใจท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น และ

ชุมชนได้รับวิทยาการสมัยใหม่เพิ่มเติมโดยคำแนะนำของครูและมีความภาคภูมิใจเมื่อโรงเรียนให้ความสำคัญ

กรมวิชาการ (2539 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการเรียนการสอน ในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการสนับสนุนส่งเสริมให้ครูนำความรู้ ประสบการณ์ของชาวบ้าน ในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยเชิญวิทยากรท้องถิ่นหรือผู้รู้ในท้องถิ่นให้ความรู้แก่ครู สืบหาแหล่งความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น นำนักเรียนไปศึกษาและเรียนรู้จากแหล่งความรู้ในชุมชนปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้ครูผู้สอนส่วนใหญ่ ไม่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน คือ ขาดการสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ และงบประมาณ ครูผู้สอนมีความเข้าใจในการนำความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้านไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนค่อนข้างน้อย และวิทยากรท้องถิ่นบางคนมีความเข้าใจในการถ่ายทอดความรู้ค่อนข้างน้อย

กองวิจัยทางการศึกษา (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ผลการวิจัยพบว่า

1. แนวคิดของผู้บริหารเห็นว่าการจัดการเรียนการสอนควรให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมตั้งแต่การวางแผนการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม และการประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียน เพราะผู้รู้ในท้องถิ่นเป็นผู้ที่มีความรู้ในเรื่องของท้องถิ่นดี สามารถจะสืบทอดไปสู่คนรุ่นใหม่ได้ดีกว่าครูผู้สอน และช่วยให้ให้นักเรียนเห็นคุณค่าของผู้ที่อยู่ในท้องถิ่น มีโอกาสเลือกเรียนในสิ่งที่ตนถนัดและสนใจมากยิ่งขึ้น ทั้งยังได้รับประสบการณ์ตรงจากผู้มีประสบการณ์

2. การดำเนินงานของโรงเรียนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมในการพัฒนาหลักสูตร และจัดการเรียนการสอน พบว่าวิธีที่โรงเรียนดำเนินการ ได้แก่ การเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมในการพัฒนาหลักสูตร และจัดการเรียนการสอนโดยการให้นักเรียนออกไปศึกษา และฝึกงานที่บ้าน หรือสถานประกอบการของผู้รู้ การเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมสอน การนำสิ่งที่ป็นองค์ความรู้ในท้องถิ่นมาสอดแทรกในเนื้อหาวิชาที่สอน การให้นักเรียนไปสำรวจข้อมูลในท้องถิ่นแล้วนำมาจัดการเรียนการสอน การจัดพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น หรืออุทยานการศึกษา เป็นต้น

เสริมศักดิ์ ช่วยอุปการ (2540) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนในโครงการปฏิรูปการศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ พบว่า ระดับการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น จำแนกตามสถานภาพพบว่าผู้บริหารและครูผู้สอน มีการดำเนินงานโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ และด้านการประเมินหลักสูตรตามลำดับ และเมื่อจำแนกตามขนาดโรงเรียน พบว่า โรงเรียนขนาดใหญ่ มีการดำเนินงานโดยรวมอยู่

ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการนำหลักสูตรไปใช้และด้านการประเมินหลักสูตร ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบระดับการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น จำแนกตามสถานภาพ พบว่า ผู้บริหาร และครูผู้สอน มีการดำเนินงานทั้งโดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน เมื่อจำแนกตามขนาดโรงเรียน พบว่า โรงเรียนขนาดใหญ่มีการดำเนินงานโดยรวมแตกต่างจากโรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดเล็ก อย่างมีนัยสำคัญระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการพัฒนาหลักสูตร โรงเรียนทุกขนาด มีการดำเนินงานไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านการนำหลักสูตรไปใช้ และด้านการประเมินหลักสูตร โรงเรียนขนาดใหญ่มีการดำเนินงาน แตกต่างจากโรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดเล็ก อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสอง

สุมาลี ศรีพชรินทร์ (2540) ได้ทำการวิจัยเรื่องความคิดเห็นของครูผู้สอน ผู้บริหาร และกรรมการโรงเรียนต่อการพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพตามความต้องการของชุมชน ตามแผนปฏิบัติการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดยโสธร ปีการศึกษา 2539 พบว่า

1. ครูผู้สอน ผู้บริหาร และกรรมการโรงเรียน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพตามความต้องการของชุมชนโดยส่วนรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อจำแนกเป็นชั้นพบว่า ครูผู้สอน ผู้บริหาร และกรรมการโรงเรียนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพตามความต้องการของชุมชน อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ทั้งชั้นวางแผนการพัฒนาหลักสูตร และชั้นดำเนินการพัฒนาหลักสูตร

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพตามความต้องการของชุมชนโดยส่วนรวมของครูผู้สอน ผู้บริหาร และกรรมการโรงเรียนจำแนกตามขนาดของโรงเรียน พบว่า มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพตามความต้องการของชุมชนไม่แตกต่างกัน

อัครโยธิน นากรณ์ (2541 : บทคัดย่อ) วิจัยเรื่องการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนในโครงการปฏิบัติการศึกษา ปีการศึกษา 2540 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดยโสธร พบว่า

1. การดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ของโรงเรียนในโครงการปฏิบัติการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดยโสธร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านพัฒนาหลักสูตร ด้านการนำหลักสูตรไปใช้และด้านการประเมินหลักสูตร

2. เปรียบเทียบการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนในโครงการปฏิบัติการศึกษาจังหวัดยโสธร ตามความคิดของผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอนโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

โรงเรียนบ้านนางเม้ง (2550 : บทคัดย่อ) ได้ดำเนินการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาโดยใช้การพัฒนาครูรูปแบบ SWPPA เพื่อพัฒนาศึกษาคุณภาพการศึกษา พบว่า โรงเรียนได้ใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่หลากหลาย ตลอดจนการส่งเสริมและสนับสนุนของผู้บริหาร ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งผลให้โรงเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาชาติ ระดับการศึกษาปฐมวัย และระดับการศึกษาประถมศึกษาอยู่ในระดับดี นอกจากนี้โรงเรียนมีกระบวนการดำเนินการพัฒนาผู้เรียนภายใต้บริบทที่ค่อนข้างจำกัด ตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 1 และหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยได้รับความร่วมมือจากผู้มีส่วนได้เสียทั้งคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง ชุมชน และองค์การบริหารส่วนตำบลโพหนอง เป็นภาคีร่วมดำเนินงานพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ด้านการเรียนการสอน ด้านการบริหารและจัดการศึกษา และด้านการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้

งานวิจัยต่างประเทศ

วีเวียน (Vivian, 1995 : 2118-A) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และรูปแบบการคิดเรื่องการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ พบว่าการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นดังกล่าวช่วยให้การเรียนรู้เกี่ยวกับความเชื่อในการดูแลสุขภาพแต่ละท้องถิ่นเพิ่มขึ้น กล่าวคือ ยังให้ผลสัมฤทธิ์คงเดิมเมื่อนำไปใช้สอนกับท้องถิ่นในลักษณะเดียวกัน การนำไปสอนพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญด้านการฝึกอบรม ส่วนด้านเนื้อหา ด้านทักษะ และโดยรวมไม่แตกต่างกัน สำหรับรูปแบบการคิดด้านความรู้ ความจำ ด้านความเข้าใจ และโดยรวมไม่แตกต่างกัน

เจอร์รี่ (Jerry, 1996 : 4254-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการพัฒนาหลักสูตรการออกแบบกราฟิกที่มีประสิทธิภาพ พบว่า การรวบรวมแนวคิดและสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบกราฟิกที่จำเป็นทางการศึกษาให้ได้มากที่สุดก่อนดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรจากนั้นจึงแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมา ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบกราฟิก และนักศึกษา เมื่อดำเนินการพัฒนาหลักสูตรแล้วควรมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่ทราบโดยทั่วกัน ทั้งนี้หน่วยงานต้นสังกัดควรสนับสนุนส่งเสริม ให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมด้วย

มารี (Marie, 1996 : 2314-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงกระบวนการจัดการศึกษาแบบพิเศษที่มีต่อครูผู้สอน และหลักสูตร พบว่า การให้ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงกระบวนการจัดการศึกษาแบบพิเศษมากขึ้น โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารการศึกษา การบริหารงบประมาณ การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา และการพัฒนาหลักสูตร เป็นต้น นอกจากนี้ยังส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนในทางที่ดีอีกด้วย

เบอร์นาร์ด (Bernard, 1996 : 2123-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบหลักสูตร วิทยาศาสตร์ ระหว่างหลักสูตรนานาชาติในประเทศอังกฤษและแคว้นเวลส์ กับหลักสูตรปกติ ในรัฐออนตาริโอ ประเทศแคนาดา พบว่า ระบบการศึกษาในรัฐออนตาริโอ มีการกระจายอำนาจทาง การศึกษามากกว่าระบบการศึกษาในประเทศอังกฤษ และแคว้นเวลส์ เช่น การส่งเสริมให้โรงเรียน สามารถพัฒนาหลักสูตรขึ้นมาใช้เองได้ ในขณะที่หน่วยงานทางการศึกษาส่วนท้องถิ่นของประเทศ อังกฤษและแคว้นเวลส์ มีบทบาทในการพัฒนาหลักสูตรขึ้นมาใช้เองมีน้อยมาก ดังนั้น ควรผลักดันให้ มีการจัดการศึกษาที่เน้นการกระจายอำนาจไปยังท้องถิ่น เช่น การนำโปรแกรมวิทยาศาสตร์ ในรัฐออนตาริโอมาใช้สอน และให้ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรมากยิ่งขึ้น

พอลล์ (Paul, 1996 : 4254-A) ได้ทำการวิจัยเรื่องหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตรแบบ สืบสวนสอบสวน พบว่า รูปแบบของหลักสูตรแบบสืบสวนสอบสวนประกอบด้วย 1 องค์ประกอบที่ สัมพันธ์กัน ได้แก่ 1) การเน้นให้เห็นมโนทัศน์ในแต่ละวิชา 2) วิชาในแก่นวิชาที่มโนทัศน์หลักไม่ เด่นชัด ควรพัฒนาในด้านจุดมุ่งหมายโครงสร้าง หลักสูตร การสอน และการประเมินผล 3) วิชา ประวัติศาสตร์และสังคมศึกษา ควรพัฒนาเกี่ยวกับกระแสการเปลี่ยนแปลงในสังคมโลกปัจจุบัน 4) วิชาอื่นๆ ที่มโนทัศน์หลักไม่ชัดเจน ควรพัฒนาในเรื่องความรู้จริงไม่เปลี่ยนแปลง

อนึ่ง รูปแบบของหลักสูตรแบบสืบสวนสอบสวนควรอยู่ภายใต้รูปแบบการศึกษา เพื่อสนับสนุน และขยายทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีจุดเน้นแตกต่างกัน

ไฮเมล (Hymel, 1997 : 3366-A) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรเรื่องการใช้คำ สรรพนามและคำศัพท์วิชาวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ของโรงเรียนเตรียมนักเรียนต่างด้าว พบว่า กลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องการใช้คำสรรพนามและคำศัพท์ในวิชาวิทยาศาสตร์และวิชา สังคมศึกษา สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 กระบวนการพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย ทฤษฎีการพัฒนาหลักสูตร ทฤษฎีการฝึกหัดและการเรียนรู้ ภาษาที่สองการบูรณาการเนื้อหาวิชาวิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา และการจัดเตรียมสื่อการเรียนการสอน

สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมสอดคล้องกับท้องถิ่น ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนของนักเรียนในทางบวก การจัดการศึกษาควรเน้นการกระจายอำนาจไปยังท้องถิ่นเพื่อ ส่งเสริมให้ครูผู้สอน และหน่วยงานต้นสังกัดสามารถพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมกับท้องถิ่นนั้นๆ ได้ด้วยตนเอง และเพื่อสนับสนุนให้มีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อพัฒนาการศึกษาทั้งระบบ ได้แก่ ระบบการบริหารและงบประมาณ ระบบการพัฒนานุเคราะห์ ระบบการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน ระบบการพัฒนาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ทางการศึกษา

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศและต่างประเทศ กล่าวสรุปโดยรวมได้ดังนี้

1. ผู้บริหารและครูผู้สอนมีบทบาทการเป็นผู้นำในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับผู้เรียนและท้องถิ่นที่สุด
2. สภาพและปัญหาการใช้หลักสูตร และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยรวมมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง
3. การดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นหากมีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ เปิดโอกาสผู้เรียนและท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนามากที่สุดจะก่อให้เกิดการยอมรับและบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายได้โดยเร็ว

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรตลอดจนแนวนโยบาย ทิศทางและวิสัยทัศน์ในการพัฒนาการศึกษา เพื่อพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีคุณภาพเต็มตามศักยภาพนั้น พบข้อสรุปที่ชี้ชัดว่าโรงเรียนควรมีการพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่นโดยเร่งด่วน ทั้งนี้เนื่องจากการแสวงหาความรู้ท่ามกลางกระแสโลกยุคสังคมข้อมูลข่าวสาร ผู้เรียนจำเป็นต้องเรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างอิสระตลอดเวลา อีกทั้งปัญหาในการจัดการศึกษาที่ผ่านมา ผู้เรียนและท้องถิ่นยังไม่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรโดยตรงเท่าที่ควร ซึ่งในขณะที่หลักสูตรเองก็เปรียบเสมือนเข็มทิศที่แสดงถึงคุณภาพทรัพยากรบุคคลของประเทศได้ดีที่สุด